

Historiografie 1

studijní opora pro kombinovanou formu magisterského studia
Pomocné vědy historické a archivnictví

Doc. PhDr. et Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Hradec Králové

2021

Úvod

Cílem této pomůcky je studentům předmětu *Historiografie I* v kombinovaném studiu navazujícího magisterského studijního programu Pomocné vědy historické a archivnictví, ale i dalším zájemcům studujícím humanitní obory, zejména archivnictví, pomocné vědy historické a historie poskytnout pomoc při přednáškách z dějin dějepisectví do konce osvěcenství.

Tato pomůcka je rozdělena na dvě základní části.

První část tvoří podklad pro přednášky z vybraných kapitol evropské historiografie přibližně do roku 1800, které spolu s českou historiografií tvoří náplň prvního semestru. Jedná se o jména dějepisců a jejich nejdůležitějších děl (v původním jazyku; pouze u staré řečtiny byl zvolen český překlad). Pro lepší názornost jsou k některým dílům přiřazeny v překladu do českého jazyka kratší úryvky, které vždy dokumentují některý charakteristický rys daného díla, doby nebo úmysl jeho autora. Hranaté závorky [] obsahují vysvětlující poznámky. Vymezená oblast počíná Byzancií, pokračuje raně středověkými narativními texty Západu, středověkými texty z území Ruska a Polska, a končí přehledem středověkého a raně novověkého dějepisectví na území dnešní Francie a Itálie.

Druhá část zahrnuje extenzivní seznam literatury zachycující témata semestru. Jedná se nejen o teoretické práce, nýbrž také o edice a překlady do českého, resp. slovenského jazyka. Důraz byl přitom kladen na díla psaná v českém a slovenském jazyce; z jinojazyčných titulů byly vybrány jen takové, které pojednávají o dané tématice nejpodrobněji, nebo jsou jinak pro téma zásadní.

Eusebius Pamphili (z Caesareie)

- *Ekklesiastiké historia* (úryvky z překladu Církevních dějin od J. J. Nováka, Praha 1988)

Vyjádření autora k svému dílu, prvních Evropských církevních dějinách po Kr.

„*Předem prosím*“, říká v úvodu k tomuto dílu, „*o laskavou shovívavost vůči mé práci. Musím přiznat, že je často nad mé síly splnit, co jsem si umínil, a zcela to vysvětlit, ježto jako první přistupuji k takovému úkolu a v jisté míře se pokouším jít pustou, nevyšlapanou cestou. Nenašel jsem lidi, kteří by volili mou cestu. Ti jen příležitostně ve své době zanechali úryvkovité vyprávění. Jejich hlasy jsou jako pochodeň v dáli svítící a jako vzdálené strážní věže staré doby volají ke mně a poučují mne, jakou cestou se mám ubírat, abych své vyprávění vedl bez nebezpečí omylu správnou cestou. Vše, co se zdálo mému úmyslu vhodné, potřebná místa starých spisovatelů jsem posbíral jako na nivách Ducha z rozptýlených zpráv. Chci je organicky spojit tak, abych, i když ne o všech nástupcích Pána, přece jen o těch vynikajících mezi vynikajícími a těšícími se velké pověsti u křesťanských obcí, podal svědectví pro budoucí věky. Doufám, že moje práce bude velmi užitečná historikům*“.

(...)

„*Jiní historici*“, píše v úvodu 5. knihy, „*by vylíčili jen válečná vítězství, kolik bylo ukořistěno válečných trofejí, vylíčili by hrdinské činy velitelů a vojáků, kteří v boji za vlast, děti a jiná dobra se poskvrnili krví a nespočtelným vražděním. Mé Dějiny Božího státu obsahují nanejvýš mírové boje za pokoj v duši. Mluví o těch, kteří v těchto bojích si statečně vedli spíše za pravdu než za vlast, spíše za víru než za své nejbližší. Chci napsat k jejich nepomíjející památce o statečnosti bojovníků za víru, o jejich vítězství nad neviditelným nepřítelem a konečně o jejich vítězné koruně*“.

Byzantská historiografie

(všechny ukázky převzaty z knihy Růženy Dostálové: *Byzantská vzdělanost*, 2. vyd., Praha 2003)

1) Georgiós Synkellos

„Zamlčet některé věci je lepší než vylíčit je jinak, než se přihodily; raději ať se čtenář některé věci nedozví, než aby mu byly podávány v podobě, které neodpovídají historické pravdě.“

2) Theofan Homologét

3) Geórgios Monachos, zvaný Hamartólos (Hříšník)

4) Ióannus Kaniat – O dobytí Soluně arabskými piráty r. 904

5) Kónstantinos Porfyrogennétos

6) Michael Psellos – Letopis

O hřísné lásce císařovny Zoé, manželky Rómana III. Argyra (1028–1034), k pozdějšímu císaři Michaélu IV.:

„Ona (Zoé)... milovala opravdu, on (Michaél) však po ní, když již tak odkvetlá, příliš netoužil, ale měl na mysli císařskou slávu, a proto se odvažoval všeho a snášel všecko“.

7) **Michaél Attaleiatés** – *Historia*

8) **Anna Komnénéa** – *Alexias*

„Když jsem ukončila jako dítě své základní vzdělání nejnižšího stupně, přistoupila jsem ke studiu rétoriky, studovala jsem filosofii a zároveň s těmito vědami jsem se věnovala i básníkům a prozaikům a uhladila jsem tak drsnost svého jazyka. Pak jsem díky rétorice poznala a odsoudila komplikovanou složitost rozboru díla tzv. schedografii... Technika rozboru je nový vynález, který vznikl až v naší době..., kdy už se nepřikládá ani druhotný význam přímému studiu děl básníků a prozaiků. Usiluje se o zábavu a všechno ostatní je zakázáno. Zmiňuji se o tom kvůli nynější absolutní zanedbanosti všeobecného vzdělání“.

9) **Ioánnes Kinnam** – *Epitomé*

„Štěpán táhl se spojenci, které si přivedl z Německa a od taurských Skytů, a spojil se i s českým národem, když jejich vladař (král Vladislav I.) k němu přišel s celým vojskem. Byl to ten, který byl kdysi spojencem německého krále Konráda při jeho tažení do Asie. Konrád mu za to udělil královský titul.¹ Oba se však dopustili podvodu, i ten, který titul přijal, i ten, který titul udělil. Už dávno zanikl v Římě císařský titul, když po Augustovi, kterému se říkalo Augustulus... moc přešla na Odoakara a Theodoricha, kteří byli po něm vladaři Gótů, a ti oba byli uzurpátoři. (...) Řím od nás odpadl už od doby Theodorichovy a zůstal oddělen téměř až po naše dny, ačkoli často byl znovu pro Římany [= Byzantskou říši] získán římskými [= byzantskými] vojevůdci (...) za císaře Justiniána, nicméně vždy znovu byl ztročen barbary, kteří se nazývali králi podle vzoru Theodoricha, prvního krále a uzurpátora. ...“.

10) **Eustanchios** – *Historie dobytí Soluně (sicilskými) Normany*

„Lacino a dětinsky prodávali [křižáci] cenné věci za jakoukoli nabídnutou cenu. Ostatní věci, zvlášť takové, které spíše odvádějí vojáky od boje, neoceňovali vůbec nebo jen velmi nepatrně. Takové věci, se povalovaly všude po ulicích, vonné oleje, prášky proti nemocem, kráslicí prostředky a barviva, všechno, čeho je třeba k hygienickému způsobu života. Nalezli-li někde vonné dřevo, považovali jej za nějaký odštěpek, ušlechtilou hrozinku měli za úlomek vyhořelého uhlí, růžovou vodu za obyčejnou vodu... Ale divili byste se, jak horlivě se zajímali o železné kroužky, hřebínky, nožíky, zapalovače a jehly, jako by to byly nějaké důležité věci, zatímco jinak dovolovali rozšlapat cenné předměty. Ale přestali jsme se divit, když jsme si uvědomili jejich nevědomost i to, že nikdy nepoznali civilizovaný a kultivovaný život“.

11) **Nikétás Chóniatés** – *Letopisné vyprávění*

¹ Kronikář se mýlí. Vladislav nedostal titul krále od Konráda III., ale od Fridricha Barbarossy r. 1158 za svou pomoc při tažení do Itálie.

- 12) **Ioánnes Skylitzés** – *Přehledné dějiny*
- 13) **Georgios Kedrén** – *Přehledné dějiny*
- 14) **Ioánnes Zónaras** – *Epitomé historión*
- 15) **Konstantinos Manassér** – *Kronika*
- 16) **Michael Glykas** – *Letopisná kniha*
- 17) **Georgios Akropolita** – *Kronika*
- 18) **Georgios Pachymerés** – *Dějiny*
- 19) **Nikéfora Gregoru** – *Římské (= byzantské) dějiny*
- 20) **Iónnos Kantakuzén** – *Historia*
- 21) **Iónnés Kananos** – *Vylíčení boje o Konstantinopol 1422*
- 22) **Ióánnés Anagnostés** – *Vyprávění o posledním dobytí Soluně (1430)*
- 23) **Laonikos Chalkokondylés** – *Výklad dějin*
- 24) **Dukas** (zachovalé příjmení) – *Kronika*
- 25) **Geórgios Sfrantzés** – *Chronicon maius*
- 26) **Michael Kritobúlos** – *Dějiny*

„Celé vojsko, pozemské i námořní, se rozlévalo po městě od prvního rozbřesku a svítání až pozdě do večera, loupilo a rozchvacovalo majetek. (...) Tak vyprázdnili a zpustošili celé město [= Konstantinopol] , zničili a spálili je jako požár, takže se zdálo neuvěřitelné, že tu kdysi bylo lidské sídlo, místo plné bohatství a skvělých staveb, skvělé a velké město. Zůstaly tu jen pusté domy, které svou opuštěností naháněly divákovy hrůzu...“. A pak vstoupil do města sultán (...) A tu ho pojal žal a lítost nad zkázou a vyloupením města, do očí mu vstoupily slzy a dojatě si povzdychl: „Jaké město jsme vydali v loupení a zpustošení!“ Tak trpěla jeho duše... A bylo dobytí Konstantinopole za vlády císaře Kónstantina, VII. z rodu Palaiologů, 29. května podle řeckého kalendáře, roku 6961 od počátku světa (tj. 1453) a 1124 let po jeho založení a osídlení.“

Raně středověké kroniky

- 1) **Cassiodor** – *Historia Gothorum* (tzv. *Getica*)
- 2) **Jordanes** – *De origine actibusque Getorum*
- 3) **Řehoř z Tours** – *Historia (Francorum)*
- 4) **Isidor ze Sevilly** – *Etymologiae*; - *Chronica*; - *Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*

Ukázky z *Etymologií IX.*, kap. I., odd. 10; a kap. II., odd. 1 (překlad: Isidor ze Sevilly, *Etymologie IX.*, Praha 1998)

„Každý člověk si může osvojit kterýkoliv jazyk, ať řečtinu, latinu, nebo jazyky ostatních národů, buď poslechem, nebo při četbě s učitelem. I když je obtížné naučit se všechny jazyky, není přesto nikdo tak lenivý, aby uprostřed svého lidu neznal jeho jazyk – to by musel být pokládán za horšího než tupá zvířata. Ta aspoň vydávají řev, jak jim dovoluje jejich hlas, kdežto ten, kdo nezná vlastní jazyk, je na nižší úrovni než ona“.

„*Gens* (národ) je množství osob vzešlých z jednoho počátku nebo odloučených od jiného národa podle vlastního seskupení, jako lid Řecka nebo Asie. Ze slova *gens* pochází i slovo

gentilitas (rodové příbuzenství). Slovo *gens* pochází z výrazu generace rodin, od slovesa *gignere* (rodit, rodit se), jako slovo *natio* (národ) od slovesa *nasci* (rodit se).

- 5) **Béda Venerabilis** – *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*
- 6) **Paulus Diakonus** – *Historia Langobardorum*; - *Gesta episcoporum Mettensium*; - *Historia Romana*
- 7) **Einhardus** – *Vita Caroli*
- 8) **Widukindus** – *Res gestae Saxonicae*
- 9) **Saxo Grammaticus** – *Gesta Danorum* (někdy zv. *Historia Danica*)

Ruská středověká historiografie

(úryvky z *Písemnictví ruského středověku (výbor textů 11.-14. století)*, ed. Emilie Bláhová a kol., Praha 1989)

- 1) **Život sv. Antonije**
- 2) **Nestor** - *Život Borise a Gleba*

„Tento bohabojný Boris byl z dobrého kořene – vůči otci byl poslušný a ve všem se mu podřizoval. Postavu měl krásnou a byl vysoký, obličej měl oválný, ramena rozložitá, boky štíhlé. Měl laskavé oči a veselou tvář, malou bradu a vous. A ač byl ještě mlád, vyzařovalo z něho něco královského, vyznačoval se tělesnou silou a všelikou znamenitostí, rozkvétaje ve své mladistvosti jako květ. Byl chrabrý v bojích, v úsudcích byl moudrý a ve všem rozumný a milost boží v něm rostla.“

- 3) **Nestor** - *Život Feodosie Pečerského*

„Když jsem já, hříšný Nestor, toto uvážil ve své mysli a zaštitil jsem se vírou a nadějí, že u tebe je možné všechno, začal jsem skládat spis o životě našeho ctihodného otce Feodosije, bývalého igumena [= představeného] tohoto kláštera svaté naší Bohorodičky, jehož úmrtního dne vzpomínáme a konáme památku. A tak, bratří, když jsem se rozpomínal na světcův život, protože nebyl od nikoho sepsán, byl jsem neustále zachvacován smutkem a modlil jsem se k Bohu, aby mi pomohl všechno zevrubně napsat o životě našeho bohonosného otce Feodosije, aby i řeholníci, kteří přijdou po nás a vezmou tento spis a budou ho číst, vidouce chrabrost tohoto muže, chválili Boha a oslavujíce toho, jehož si zamiloval, posilili se k dalšímu zbožnému usilování, zvláště pak proto, že i v této zemi se objevil takový muž, jehož si Bůh oblíbil. (...) O tomto životě blahoslaveného Feodosije začnu tedy nyní vyprávět. (...) Prosím Vás dále, milovaní, abyste mi nezazlívali mou neohrabanost: jsem totiž ovládán láskou k světcům, proto jsem se pokusil sepsat všechno to, co se svatého týká, a navíc ještě mám na zřeteli, aby mi nebylo řečeno: *Služebník zlý a lenivý, měl jsi ty peníze mé dáti penězoměncům a já přijda vzal bych je se ziskem* (Mt 25, 26–27)“.

- 4) **Spis igumena Daniela o cestě do Svaté země**

„Ano, já nehodný opat Daniel ze země ruské, ze všech mnichů ten nejhorší, zdeptaný množstvím hříchů a ve všelikém dobrém díle nedostatečný, byv puzen vlastní myslí i svou

nedočkavostí jsem si usmyslil, že spatřím svaté město Jeruzalém a zemi zaslíbenou. A z milosti boží jsem do svatého města Jeruzaléma skutečně dorazil a spatřil svatá místa a pochodil po celé zemi galilejské i po svatých místech kolem svatého města Jeruzaléma. Tudy vlastníma nohama kráčival Kristus, náš Bůh, a veliké divy na těch svatých místech ukázal. A to všechno jsem viděl na své vlastní oči hříšné“.

- 5) **Pověst' vremennych let**
- 6) **Píseň o pluku Igorově**
- 7) **Život Alexandra Něvského**
- 8) **Pověst o velké bitvě s Mambem**
- 9) **Zádonština**

Polské středověké a renesanční dějepisectví

- 1) **Gallus Anonymus (Gall Anonim)** - *Cronicae et gesta ducum sive principum Poloniae*
- 2) **Vincenty Kadlubek** - *Chronika Polonium*
- 3) **Jan Długosz**
 - *Liber beneficiorum diocesis Cracoviensis*
 - *Liber beneficiorum*
 - *Banderia Prutenorum*
 - *Insignia seu clenodia regni Poloniae*
 - *Vita sancti Stanislai*
 - *Vita beatae Kunegundis*
 - *Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae – Historia Polonica*
- 4) **Łukasz Górnicki** - *Dworzanin polski*

Francouzská historiografie (11. až 19. století)

A/ KRONIKY A VERŠOVANÉ SKLADBY

1) Guibert

- *Gesta Dei per Francos*

2) **Geoffroi Gaimar**

- *L'Estoire des Engles*

3) **Robert Wace**

- *Vie de saint-Nicolas*
- *Vie de sainte-Marguerite*
- *Geste des Bretons (Roman de Brut)*
- *Geste des Normanz (Roman de Rou)*

4) **Benoît de Sainte-Maure**

- *Chronique des ducs de Normandie*

5) **Ambrois**

- *Histoire de la guerre sainte*

6) **Phillippe Mousket de Tournai**

- *Chronique*

7) **Guillaum Guiart de Orléans**

- *Branche des royaux lignages*

8) **Geoffroi de Paris (Pařížský)**

- *Chronique parisienne*

9) **Jean de Prés (d'Outre-Meuse)**

- *Geste de Liège*

10) *Les Grandes Chroniques de France*

Krátký věk královnin (úryvek z *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*, překl. V. Černý, Praha 2009)

„Asi v polovině postního času (1322), když se [francouzský] král [Karel IV. Sličný] vracel z krajin toulouských a dospěl do Issoudunu, města v Berry, královna [Marie], jež ho provázela a byla těhotná, slehla předčasně a dala život synovi, asi jeden měsíc před donošením. Jakmile bylo pokřtěno, dítě zemřelo. A když uplynulo několik dní, zemřela i královna a byla pohřbena v Montargis v kostele sester Bratří kazatelů [= dominikánek]...

Téhož roku král Karel, po smrti královny Marie, jež byla sestrou českého krále, vzal si za ženu Janu, svou vlastní sestřenicí, dceru vznešeného knížete, bývalého hraběte z Evreux, messira Ludvíka Francouzského, bratra otce krále Karla, a tudíž svého strýce; bylo tedy žádáno u Svatého otce o dispens z důvodu příbuzenství krevního a dispens byla dána a povolena...”

11) **Baudouin d’Avesnes**

- *Chronique*

12) *Histoire des ducs de Normandie*

13) **Mistr Mathieu**

- *Chronique des rois de France*

B/ PAMĚTI (NA KŘÍŽOVÉ VÝPRAVY)

14) **Joffroi de Villehardouin**

- *La conquête de Constantinople*

15) **Robert de Clari**

- *Chronique*

16) *Chronique de Reims (des Flandres et des croisades)*

17) **Jean de Joinville**

- *Vie saint Louis*

O povaze krále Ludvíka (úryvek z *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*, překl. V. Černý, Praha 2009)

„Zatímco jsem se vracel z Paříže, potkal jsem káru s mrtvolami tří mužů, které zabil nějaký klerik; bylo mi řečeno, že je vezou králi [Ludvíku IX. Svatému]. Když jsem to uslyšel, poslal jsem jednoho svého podkoního, aby zvěděl, co se stalo. A vyslaný podkoní mi vyprávěl, že opouštěje kapli král vyšel na vnější schodiště prohlédnout si mrtvé a otázal se správce pařížského vězení, jak se to zběhlo. A správce mu pověděl, že mrtví jsou tři z jeho vlastních biřiců ze Châteletu, a sdělil mu, že chodili vzdálenými ulicemi a olupovali lidi; a řekl králi, že narazili na jednoho klerika zde a obrali ho ze všech šatů. Klerik spěchal v holé košili do svého domu a vzal si samostříl a malým chlapcem si dal nést svůj lovecký tesák. Když je dohonil, okřikl je a prohlásil jim, že zemřou. Klerik napjal samostříl, střelil a zasáhl jednoho do srdce a ostatní dva se dali na útěk a klerik vzal tesák z rukou chlapce, který jej držel, a pronásledoval je při měsíčku, jenž krásně svítil. První zamýšlel prolézt plotem z křoví na dvoreček a klerik ho udeřil tesákem – vyprávěl vězeňský správce – a přetřel mu celou nohu takovým způsobem, že visela jen na kůži, jak vidíte. Klerik se pak hnál za druhým, který si usmyslel utéci se do cizího domu, kde lidé ještě bděli, klerik mu zasadil tesákem ránu do hlavy, že mu ji rozpoltil až po zuby, jak se můžete přesvědčit, řekl správce králi. ‚Sire‘, pravil správce, ‚klerik potom ukázal svůj čin sousedům z ulice a dostavil se sám do vašeho vězení, Sire, a já vám ho přivádím, abyste s ním naložil podle své vůle, a zde stojí.‘ □Pane žáčku‘, řekl král, ‚kněžství vám tedy už s vaším hrdinstvím uplavalo, ale za tu vaši statečnost si vás podržím ve svých službách a půjdete se mnou za moře‘ [= na VII. křížovou výpravu 1248]“.

C/ DĚJEPISECTVÍ STOLETÉ VÁLKY Z FRANCOUZSKÉ STRANY

18) *Chronique des premiers Valois*

19) **Jean le Bel de Valenciennes**

- *Vraies chroniques*

20) Jean Froissart

- *Chroniques de France, d'Angleterre, d'Escoce, d'Espaigne, de Bretagne, de Gascogne, de Flandre, et lieux circunuoisins*

(úryvek z *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*, překl. V. Černý, Praha 2009)

„Aymerigot Marchès [(asi 1350–1391 popraven v Paříži), jeden z nejproslulejších francouzských lapků 14. století, panoš, podaný anglického krále] rozprávěl s druhy, kteří mu pomáhali vést život tohoto způsobu, a říkal: *Blahobyť, radovánky, zlato, peníze a sláva jsou na tomto světě jen pro válečníky a lze jich dosáhnout jen vojnou, jakou jsme pěstovali dříve. Jaká to bývala radost, když jsme harcovali za dobrodružstvím a mohli jsme v krajině narazit na bohatého opata nebo bohatého převora nebo bohatého kupce nebo průvod mezků z Montpellieru, Narbonne, Limoux..., Carcassonnu nebo z Toulouse, naložených zlatohlavem nebo bruselským (...) hedvábím a kožešinami, dopravovanými z výročního trhu u Sv. Diviše nebo odjinud, nebo kořením pocházejícím z Brugg...! Všechno bylo naše nebo jsme na to uvalili výkupné, jak se nám líbilo. Každý den jsme měli nové peníze. (...) Žili jsme si jako králové. A když jsme byli na harcu, celý kraj se před námi třásl, všechno nám náleželo cestou tam i zpět. Jak jsme se tenkrát zmocnili Carlatu, já a levoboček z Campaigne! Jak jsme opanovali Chalusset, já a Petřík z Béarnu! Jak jsme zlezli, vy a já, bez jiného přispění hradby hradu Mercoeuru, který patří hraběti dauphinovi! (...) Na mou věru, byl to dobrý a krásný život.*“

21) **Christine de Pisan (1363-1440?)**, nar. v Benátkách, otec lékař a astrolog z Bologne, velká básnířka dvora Karla V.

- *Livre des faits et des bon moeurs du roi Charles V.*

22) **Gilles le Bouvier, řečený Berry**, „král heroldů“

- *Chronique*

23) **Phillipe de Clyte, sire de Commynes et d'Argenton**

Poslední dny krále Ludvíka XI. (úryvek z *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*, překl. V. Černý, Praha 2009)

„Král začínal již stárnout a pozbýval zdraví, a když pobýval ve Forges u Chinonu, dostal během oběda jakýsi otřes a ztratil řeč. Odnegli ho od stolu a drželi u ohně při zavřených oknech, a jakkoliv se snažil přiblížit se k nim, zabránili mu v tom někteří, majíce za to, že si vedou správně. Přepadla ho tato nemoc roku 1479 v měsíci březnu. Přišel úplně o schopnost mluvit, o veškerou vládu smyslů i o paměť. Okamžitě se dostavil urozený pán de Vienne, který byl tehdy jeho lékařem. Neprodleně poručil králi dát klystýr, otevřít okna a opatřit přístup vzduchu. A ihned se mu řeč něco málo vrátila, i smysly, vsedl na koně a vrátil se do Forges; nemoc ho přistihla totiž v malé farnosti, asi čtvrt míle vzdálené, kam se odebral vyslechnout mši. Milostivý král byl řádně otřesen a znameními vyjadřoval, co chce říci. (...)“

Po dvou nebo třech dnech se mu řeč i smysly počali vracet a zdálo se mu, že mu nikdo nerozumí tak dobře jako já. Chtěl proto, abych se neustále pohyboval okolo něho.“

D/ 16. STOLETÍ

24) Girard du Haillan

- *Histoire de France*

25) Paulus Emilius z Verony

- *De rebus gestis Francorum*

26) Claude Fauchet

- *Antiquités gauloises et françoises*
- *Recueil de l'origine de la langue et la poésie françoise*

27) Étienne Pasquier

Recherches sur la France

- *Lettres*

28) Jean Bodin

- *De la République*
- *Methodus ad facilem historiae cognitionem*

29) Jacques-August de Thou

- *Historia mei temporis*

E/ FRANCOUZSKÁ HISTORIOGRAFIE V 17. – 18. STOLETÍ

Z mnoha pamětí těchto století, které vydávalo mnoho osobností a bývaly psány i na objednávku mocných ode dvora, jsou nejznámější paměti

30) Paul de Gondi de Retz

- *Mémoires*

(úryvek z Retz, P. de Gondi: *Paměti*, překl. Josef Kostohryz [neuveden], Praha 1973)

„Paní, jakkoli se mi přičí vypravovat vám historii svého života, který byl zmítán neklidem tolika různých dobrodružství, nicméně, protože jste mi to poručila, poslechnu vás i na úkor své dobré pověsti. (...) Budu vám nepokrytě a bez uhýbání vypravovat i ty nejmenší podrobnosti, od chvíle, kdy jsem začal poznávat svůj stav; a nebudu před vámi skrývat žádný krok, který jsem kdy ve svém životě učinil. (...) V záhlaví tohoto díla kladu své jméno, abych tím více sám sebe zavázal, že pravdě v ničem neuberu ani nepřidám. Falešná sláva a falešná skromnost jsou dvě úskalí, jimž se většina těch, kdo psali o vlastním životě, nedovedla vyhnout [ani kardinálu de Retz se to nepodařilo]. V posledním století to s úspěchem dokázal předseda de Thou; ve starověku na tom neztroskotal Caesar; ...

Pocházím z rodu, který je ve Francii vznešený a v Itálii starobylý.“

31) **André Duchesne**

- *Egregiarum seu selectarum lectionum et antiquitatum liber*
- *Les Antiquités et recherches de la grandeur et majesté des rois de France*
- *Les Antiquités et recherches des villes, châteaux, etc., de toute la France*
- *Histoire d'Angleterre, d'Ecosse et d'Irlande*
- *Histoire des Papes jusqu'à Paul V*
- *Histoire généalogique des ducs de Bourgogne de la maison de France*
- *Historiae Francorum scriptores*
- *Histoire des cardinaux français*
- *Histoire des chanceliers et gardes des sceaux de France*

32) **Scipion Dupleix**

- *Histoire de Loius le Juste treizième de ce nom*
- *Mémoires des Gaules* – dějiny Gálie od potopy světa až do založení francouzské monarchie
- *Histoire générale de France* (5 sv., 1621-43) – dochovala se i ve šlecht. knihovnách ČR
- *Histoire romaine* (1636)

33) **Jacques Bénigne Bossuet**

- *Discours sur l'histoire universelle*
- *Histoire des variations des Églises protestantes*

34) **François de Salignac de la Motte-Fénelon**

- *Lettre à M. Daciér sur les occupations de l'Académie française*

35) **Pierre Bayle**

- *Dictionnaire historique et critique*

36) Charles Rollin

- *Traité des études ou Traité de la maniere d'étudier et d'enseigner les belles lettres*

- *Histoire ancienne*

- *Histoire romaine*

37) Géraud de Cordemoy

- *Histoire de France, depuis le temps des Gaulois et le commencement de la monarchie, jusqu'en 987*

38) Claude Fleury

- *Histoire ecclésiastique*

- *Histoire du droit français*

39) François Marie Arouet de Voltaire

- *Histoire de Charles XII.*

Téměř zabítí švédského krále Karla XII. na Rujaně a jeho skutečná smrt

„Král a generálové, kteří s ním byli, důstojníci a nejneohroženější vojáci stoupali jedni na ramena druhých, jako při útoku. V nepřátelském táboře rozvinul se boj; švédská útočnost způsobila s počátku mezi Dány a Prusy nepořádek, avšak počet byl nerovný; Švédové byli po čtvrtodinném boji odraženi a přelezli opět příkop. Kníže z Anhaltu je pak pronásledoval na rovině; v té chvíli nevěděl, že před ním prchá sám Karel XII. Nešťastný král shromáždil opět své vojsko na rovině, a boj počal znovu se stejnou houževnatostí na obou stranách. Králův milec Grothusen a generál Dardoff klesli vedle něho mrtvi. V boji překročil Karel tělo Dardoffovo, který ještě dýchal. Dardoff, který ho provázel na jeho cestě z Turecka do Stralsundu, byl zabit před jeho očima.

Jeden dánský poručík, jehož jména jsem se nikdy nemohl dovědět, poznal v pŕtce Karla, a chopiv jej jednou rukou za jeho meč a druhou jej tahaje za vlasy, řekl mu: *Sire, vzdejte se, nebo vás zabiji!* Karel měl za pasem pistol; vypálil z ní na důstojníka, který druhého dne ráno zemřel. Jméno krále Karla, které onem Dán pronesl, přivábilo v okamžiku dav nepřátel; král byl obklopen a dostal ránu z pušky pod levý prs. Rána, kterou on nazval pohmožděninou, byla hluboká na dva prsty. Král byl opěšalý a byl připraven na smrt nebo zajetí; hrabě Poniatowski

bojoval té chvíle vedle něho; zachránil mu život u Poltavy a měl štěstí, že mu jej zachránil i v boji na Rujaně a vysadil jej opět na koně.

(...)

Jedná-li se o smrt takového člověka jako byl Karel XII., stávají se i nejnepatrnější okolnosti podstatnými, a tak musím prohlásit, že celý rozhovor mezi králem a inženýrem Mégretem, o němž podalo zprávu tolik spisovatelů, je zcela falešný. Hle, co vím o té události, jak se pravdivě přihodila.

Král se vystavil téměř polovicí těla proti baterii, namířené proti úhlu, kde stál; byli u něho jen dva Francouzové... Bylo na ně vypáleno z děla kartáčem; král však, jenž se více odkryl, byl nebezpečí nejvíce vystaven; několik kroků za ním byl hrabě Swerin, jenž velel v zákopu; gardový kapitán hrabě Posse a pobočník jménem Kulbert přijímali právě od něho rozkazy. Siquier a Mégret [oni dva Francouzi] spatřili v té chvíli švédského krále, jenž padl na předprseň s hlasitým povzdechem; když se přiblížili, byl již mrtev; púlliberní koule jej zasáhla do pravého spánku a vyrazila v něm otvor, do něhož bylo možno vložit tři prsty; králova hlava byla vyvrácena na předprseň, levé oko bylo zapadlé, pravé pak úplně vystoupilo z důlku.

Zemřel v okamžiku, kdy byl poraněn; umíraje tak náhle měl však ještě dosti síly, aby vložil přirozeným pohybem ruku na štítek svého kordu, kteréžto držení těla zachoval. Mégret, podivínský a lhostejný člověk, řekl při té podívané toliko: *Hra je skončena, pojďme k večeři!*

(...)

Tak zahynul švédský král Karel XII., stár šestatřicet a půl roku, zakusiv nejvyššího zdaru a nejkrutějších protivenství, nezhýčkán prvním a neotřesen druhým.“

- *Siècle de Luis le Grand*

(úryvek z Voltaire: *Zaira; Verše; Výbor prací dějepisných; Korespondence*, překl. Vlasta Miškovská, Jindřich Pokorný, Miroslav Pravda, Praha 1974)

„Nemám v úmyslu psát jen o životě Ludvíka XIV.; ukládám si větší úkol. Chci se pokusit vyličit příštím pokolením nikoli činy jediného muže, ale povahu lidí v nejosvícenějším ze všech století. Každá doba zrodila hrdiny i politiky, každý národ zažil převraty; celé dějiny jsou téměř stejné pro toho, kdo si chce zapamatovat jen holá fakta. Avšak každý, kdo přemýšlí – a což je ještě vzácnější – každý, kdo má vkus, rozlišuje ve světových dějinách jen čtyři století. Právě tyto čtyři šťastné věky totiž přivedly k dokonalosti umění a jsou – jakožto epochy svědčí o velikosti lidského ducha – vzorem následujícím pokolením.

První z těchto století (...) je století Filipovo a Alexandrovo, nebo také Periklovo, Démostenovo, Aristotelovo, Platónovo, Apollovo, Feidiovo, Praxitelovo; ...

Druhým stoletím je věk Caesarův a Augustův, označovaný také jmény Lucretius, Cicero, Titus Livius, Horatius, Ovidius, Varro, Vitruvius.

Třetím je období, které následovalo po dobytí Cařihradu Mohamedem II. Čtenář si může vzpomenout, že tehdy se proslavil v Itálii prostý měšťanský rod, který dělal to, co měli podniknout evropští králové. Medičejští povolali do Florencie učence, které Turci vyhnali

z Řecka; byla to slavná doba Itálie. Krásná umění tam ožila. (...) Vše směřovalo k dokonalosti. (...)

Čtvrtým pak je století, které nazýváme stoletím Ludvíka XIV. Právě ono se snad nejvíce blíží dokonalosti. Obohaceno objevy tří předchozích vykonalo v některých oborech více než ostatní tři dohromady. Všechna umění vsutku nepostoupila dále než za Medičejských, za Augusta a za Alexandra; všeobecně se však zdokonalil lidský rozum. (...) Ba tento šťastný vliv se nezastavil ve Francii; rozšířil se do Anglie, vzbudil soutěžení, kterého měl tehdy tento vtipný a odvážný národ zapotřebí; přinesl vkus do Německa, vědy do Ruska, a dokonce oživil ochabující Itálii, Evropa vděčila za svou zdvořilost a společenskou vytríbenost dvoru Ludvíka XIV.“

- *Essai sur l'histoire universelle*

XXX Kritik Voltaira: **Nonnotte** (*Erreurs historiques et dogmatiques de Voltaire*).

Italské dějepisectví do 18. století

Děje se spíše vyprávějí, jejich zapsání je neobratné.

1) **Mateo Spinelli z Giovinazza** – *Diurnali*

2) **Ricordo Malespini** - *Cronaca di Firenze (Istoria Ricordana Malespiniho)*

3) **Albertino Mussato** - *De gestis Henrici VII Caesaris (= Historia Augusta)*

- *De gestis Italicorum post mortem Henrici VII.*

4) **Andrea Dandolo** - *Liber Albus*

- *Cronica*

5) **Marino Sanu(d/t)o**, řeč. **Il Giovane** - *Vite dei dogi*

- *Spedizione di Carlo VIII.*

- *Diarii*

6) **Dino Compagni** - *Cronica delle cose occorrenti ne' tempi suoi*

(Úryvek z *Florentské kroniky doby Dantovy* (Dino Compagni, Giovanni Villani). Překlad Zdeněk Kalista, Praha 1969).

„Vzpomínky na dávné příběhy dlouho pudily mou mysl k tomu, abych vypsál nebezpečné a neblahé události, kterými trpělo naše vznešené město, dcera Říma [= Florencie], po mnoho let a zejména v jubilejním roce 1300. Omlouvaje se sám u sebe svou nedostatečností a máje za to, že to vypíše někdo jiný, váhal jsem řadu let psát, nyní však, když nebezpečí i významných znamení přibylo, že není možno o nich pomlčet, rozhodl jsem se přece jen psát – k užítku těch, kteří budou dědici let požehnaných, aby poznali, jak dobrotivý je Bůh, jenž kraluje a vládne po vše věky věkův.

Začíná se kniha první.

Když jsem začal, předsevzal jsem si, že napíši pravdu o jistých věcech, které jsem viděl a slyšel, poněvadž to byly věci významné, jichž nepochybně v jejich počátcích nikdo nepostihl tak jako já. A o tom, co jsem přímo neviděl, rozhodl jsem se psát tak, jak jsem o tom slyšel. A protože mnozí, vedeni nedobrou vůlí, příliš mnoho mluví a falšují pravdu, rozhodl jsem se přidržet se ve svém psaní toho, jak věci líčí většina zpravodajů. Aby pak i cizinci mohli lépe rozumět tomu, co se zběhlo, povím nejprve o tom, jak vypadá naše vznešené město, které leží v kraji toskánském...”

7) **Giovanni Villani** - *Cronaca (= Istorie fiorentine)*

(Úryvek z *Florentské kroniky doby Dantovy* (Dino Compagni, Giovanni Villani). Překlad Zdeněk Kalista, Praha 1969).

„Poněvadž po našich starých Florent'anech se dochovaly jen řídké a nespořádané paměti o událostech, týkající se našeho města Florencie – buď vinou jejich nedbalosti, nebo proto, že když Totila, bič boží, Florencii rozkotal, vzaly příslušné zápisy za své – já, Giovanni, měšťan florentský, uvažuje o vznešenosti a velikosti našeho města v dobách přítomných, mám za to, že se sluší, abych něco pověděl a zaznamenal o původu a počátku tak slavného města a o nepříznivých i šťastných proměnách a vůbec o minulých osudech jeho. (...) Budu v této knize věrně vyprávět v prostém jazyce lidovém [= tehdejší italštině], aby z ní mohli čerpat užitek i potěšení nevzdělaní stejně jako vzdělaní, a dopustím-li se v nějakém směru chyby, ponechávám moudřejším, aby ji opravili. (...) A nešetře námahy, budu hledět, abych sebral a vyhledal nejstarší a nejrozmanitější knihy a kroniky i autory a podle nich vylíčil v tomto sepsání slavné činy a osudy Florent'anů, počínaje vznikem starověkého města Fiesole, jehož zničení dalo příčinu a počátek našemu městu Florencii“.

8) Dante Alighieri

9) Marco Polo – *Milión*

Úryvek z Marco Polo, *Milión*, Praha 1950 (anonymní staročeský překlad).

„Úvod

Počíná se úvod ke knize pana Marka Pavlova z Benátek o obyčejích a poměrech východních zemí. Já, bratr František Pipin z Bononie, člen řádu dominikánského, byl jsem vyzván od některých představených a pánů svých, abych přeložil z jazyka lidového do latiny knihu moudrého a ctihodného muže, pana Marka Pavlova z Benátek o poměrech a obyčejích východních zemí; aby ti, kteří čtou raději v jazyce latinském než lidovém a také ti, kteří nemohou vůbec neb snadno porozuměti zvláštnostem jiného jazyka buď pro všelikou rozmanitost jazyků neb pro jejich rozdílnost, mohli si ji s větší chutí přečísti aneb jí snáze porozuměti. Mohli sice sami vykonati práci, kterou mi uložili, lépe než já, ale nechtěli se obírat věcmi pozemskými ani je popisovati, protože měli vážnější úkoly na starosti a dávali přednost věcem vznešeným před prostými. Já pak vyhovuje jejich rozkazu přeložil jsam obsah této knihy věrně a úplně do latiny přístupné a srozumitelné, neboť látka knihy si tohoto způsobu vyžadovala. Aby se pak práce tato nezdála nicotnou a neužitečnou, snažil jsem se, aby věřící čtenáři této knihy přečtením jejím získali mnohonásobnou milost od Pána: až poznají v rozmanitosti, kráse i velkoleposti tvorů zázračná díla Boží, budou se moci podívat jeho ctnosti a moudrosti. Nebo vidouce pohanské národy plné tak veliké zaslepenosti a tak veliké neřesrti, vzdají díky Bohu, který věřící v něho ozářiv světlem pravdy, ráčil povznést z tak nebezpečných temnot do podivuhodného světla svého. Nebo majíce soucit s jejich nevědomostí, budou prosit Pána za osvícení vlastních srdcí. Také zatvrzelost bezbožných křesťanů se rozplynáe tím, že nevěřící národové horlivěji uctívají modly než mnozí z těch, kteří jsou označeni Kristovým znamením, uctívají pravého Boha. Také mysl některých kněží může býti podnícena k šíření víry křesťanské, aby jméno Pána našeho Ježíše Krista, upadlé v zapomenutí u tak velkého množství národů, donesli za přispění ducha Božího k zaslepeným národům nevěřících, kde žeň je sice mnohá, ale dělníci nemnozí. Aby se však mnohé věci neslýchané a u nás nezvyklé, o nichž je zmínka na četných místech v této knize, nezkušenému čtenáři nejevily neuvěřitelné, budiž všem čtoucím dáno na vědomost, že uvedený pan Markus, jenž o těchto zázracích vypravuje, jest člověk múdrý, věrný a nábožný a poctivými mravy ozdobený, ode všech, jenž jej znají, dobré svědectví máje, že pro mnoho jeho cti i poctivosti s právem jeho pravenie jest viery duóstojno. Neb i otec jeho pan Mikuláš všie múdrosti a opatrnosti muž, všecky ty věci právě takéž vypravoval. I také strýc jeho pan Matúš, o němž zmienka jest v těchto knihách, muž jistě počestný, nábožný i múdrý, na své smrteľné posteli spovědníkovi svému v pilném a ochotném rozmlúvaní pod přísahú jest pravil, že to vše, což v těchto knihách popsáno stojí, jest věrná pravda. A protož v překládání jich práci jsem se přijal bezpečnějším svědomím, k utěšení těch, ktož v nich čísti budú, a chvále Pána Jezu Krista, všech věcí vidomých i nevidomých stvořitele. Tyto knihy jsú v troje knihy rozděleny, z nichžto každé jsú v vláštne kapituly rozděleny, jichžto knih na počátciach k snadnějšímu nalezení toho, což v nich psáno jest, znamení kapitul tuto napřed jest psáno. A tak se dokonává předmluva, z latinské česky přeložená.“

10) Giovanni Boccaccio

- *Trattatello in laude di Dante*
- *De casibus virorum illustrium*
- *De claris mulieribus*
- *De montibus, silvis, fontibus, lacubus, fluminibus...liber*
- *De genealogiis deorum gentium*

11) Poggio Bracciolini

- *Historia Florentina*
- *Pogii Florentini ad Leonardum Aretinum epistola de M. Hieronymi de Praga supplico*

12) Flavio Biondo

- *Historiarum ab inclinatione Romani imperii ad annum 1440 decades tres*
- *Romae instauratae libri tres*
- *Romae triumphantis libri decem*
- *Italia illustrata*

13) Enea Silvio Piccolomini alias papež Pius II.

- *Pentalogus de rebus ecclesiasticis et imperii*
- *De gestis concilii Basiliensis commentariorum libri II*
- *De viris illustribus*
- *De situ Germaniae descriptio (= Germania)*
- *Historia Austriacalis (= Historia Friderici III. imperatoris)*
- *Historia Bohemica*

(Úryvek z *Historia Bohemica-Historie česká*. Ed. a překlad Dana Martínková, A. Hadravová, J. Matl. Praha 1998)

„Lid celého [českého] království je oddán opilství a obžerství, je náchylný k pověrám a dychtivý novot. Kdykoliv krčmáři začnou prodávat krétské víno, najdeš mnohé, kteří se zapřísáhli, že nevyjdou z krčmy dříve, dokud nedopijí sud vína. Totéž dělají i s vybranými víny italskými. Ti, kteří trochu vynikají a stojí někde mezi prostým lidem a pány, jsou odvážní, vychytralí, nestálé povahy, zbrklí v řeči, chtíví lupu a nikdy nemají dost. Šlechta je slávychtivá, zkušená v bojích, pohrdá nebezpečím a dodržuje sliby, ačkoliv i její hltavost lze velmi těžko nasytit; avšak kdybys posuzoval národ jako celek, není nikoho, kdo by se protivil náboženství, ale zajisté u každého národa jaký je správce, takovým shledáš i lid“.

14) Niccolo Machiavelli

- *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*
- *Istorie florentine*

15) Francesco Guicciarini

- *Storia*
- *Storia d'Italia*

16) Paolo Giovio

- *Historiarum sui temporis libri XXXV*
- *Vitae*
- *Elogia*

17) Pier Francesco Giambullari

- *Storia d'Europa*

18) Giorgio Vasari

- *Le vite de' piu eccellenti pittori scultori e architettori nelle redazioni del 1550 e 1568*

Úryvek z Giorgio Vasari: *Životopisy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*, 2 sv., překl. a pozn. Jan Vladislav [ve starším vyd. pod jménem Pavla Preisse], Praha 1977 (2. vyd. Praha 1998)

„Předsevzal jsem si nejen vyprávět o umělcích, co vykonali, nýbrž také odlišovat lepší od dobrého a nejlepší od lepšího..., pátraje po příčinách a kořenech slohů a po zlepšování i zhoršování v uměleckých oborech, které nastalo v různých dobách a u různých osob.“

19) Paolo Sarpi - *Istoria del Concilio di Trento*

20) Lodovico Antonio Muratori

- *Antiquitates Italicae medii aevii*
- *Rerum Italicarum scriptores*
- *Annali d'Italia*
- *Novus thesaurus inscriptionum*

21) Scipione Maffei

- *Istoria diplomatica*
- *Verona illustrata*

- *Galliae antiquitates*
- *Museum Veronense*
- *Dei teatri antichi e moderne*

VÝBĚR LITERATURY K HISTORIOGRAFII A PÍSEMNÝM PRAMENŮM

(převážně v českém a slovenském jazyce)

I. HISTORICKÝ PRAMEN; KLASIFIKACE HISTORICKÝCH PRAMENŮ

Hroch, Miroslav: *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985, kapitola „Práce s prameny“.

Petráň, Josef a kol., *Nauka o historických pramenech* (= Úvod do studia dějepisu III), Praha 1983.

Petráň, Josef: *Dějiny hmotné kultury* I/1, 2, Praha 1985; II/1, 2, Praha 1995-1997 [zákl. práce, obsah: Vymezení kulturních dějin, kultura každodenního života od pravěku do 15. století; Kultura každodenního života od 13. do 15. století; Kultura každodenního života od 16. do 18. století].

L’histoire et ses méthodes, sous la dir. de *Ch. Samaran*, Paris 1961.

H. Boockmann, Einführung in die Geschichte des Mittelalters, ³München 1985.

II. VYDÁVÁNÍ HISTORICKÝCH PRAMENŮ

1/ Vydávání historických pramenů v Evropě latinského kulturního okruhu obecně

a) *W. Wattenbach*, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. 1. Vorzeit und Karolinger, bearb. v. *W. Levison* u. *H. Löwe*, Weimar 1952 – sv. 1.

b) *E. Boshof*, *K. Düwell*, *H. Kloft*, Grundlagen des Studiums der Geschichte, Köln – Wien 1983, s. 204-210.

c) *H. Quirin*, Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte (5. vyd. Stuttgart 1991), část B: oddíl I, kapitola 8-13.

e) *W. Dotzauer*, Quellenkunde zur Geschichte im Spätmittelalter (1350-1500), Darmstadt 1996.

2/ Vydávání historických pramenů v českých zemích

2.1 *Z. Kristen*, Sedmdesát let "Pramenů dějin českých"; in: *Z. Kristen*, Za odkazem Františka Palackého. Tři statě

z doby nesvobody, Praha 1948, s. 73-96.

2.2 *G. Friedrich*, Vědec a učitel; in: Památník Josefa Emlera k stému výročí narození, Praha 1936, s. 100-110.

2.3. a) *G. Friedrich*, Český diplomatář a jeho program, ČČH VI, 1900, s. 224-243.

b) *J. Šebánek*, Český diplomatář, SPFFBU IV, C 2, 1955, s. 43-53

c) *J. Šebánek*, Přehled vývoje českých diplomatických studií; in: J. Šebánek, Z. Fiala, Z. Hledíková, Česká diplomatika, Praha 1971.

Roháček Jiří - Uhlíková Kristina - eds.: *Věda minulosti dnes. Statě k edičnímu zpřístupňování starších nepublikovaných odborných textů*, Praha 2018.

III. PRAMENY K DĚJINÁM STŘEDOVĚKU

1. Obecná charakteristika, typologie, klasifikace

1.1. a) *R. C. van Caenegem*, Kurze Quellenkunde des Westeuropäischen Mittelalters. Eine typologische, historische und bibliographische Einführung. Unter Mitarbeit v. F. L. Ganshof, Göttingen 1964.

b) *H. Quirin*, Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte (5. vyd. Stuttgart 1991), oddíl B: „Die Quellen“, část I, kap. 1-7, část II, kap. 6 (podle kteréhokoli vydání).

E. Boshof, Mittelalterliche Geschichte, Kap. II, Quellenkunde der mittelalterlichen Geschichte, in: E. Boshof, K. Düwell, H. Kloft, Grundlagen des Studiums der Geschichte, Köln – Wien 1983, s. 115-142.

Typologie des sources du Moyen Age occidental. Directeur: *L. Genicot*, sv. 1, Turnhout 1972.

Goetz, Hans-Wer, Proseminar Geschichte: Mittelalter, Stuttgart 1993, 2. vyd. 2000.

1.2. *J. Šebánek*, Základní pojmy, in: J. Šebánek, Přehled vývoje českých diplomatických studií, in: J. Šebánek, Z. Fiala, Z. Hledíková, Česká diplomatika do roku 1848, Praha 1971, kapitola IV.

1.3. *M. Bláhová*, Klasifikace předhusitských narativních pramenů české provenience; in: 200 let pomocných věd historických na FF UK, Praha 1988, s. 165-199.

B. Literatura

1. Typologie des sources du Moyen Age occidental. Directeur: *L. Genicot*, sv. 1, Turnhout 1972 – svazy pojednávající o písemných pramenech.

2. *J. Janovský*, Stručný nástin hlavních směrů vývoje středověkého dějepisectví, Praha 1984.

3. *W. Wattenbach*, Deutschlands Geschichtsquellen 3, Salier, Welfen und Weiblinger, ⁶Berlin 1894; *W. Wattenbach, R. Holtzmann*, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier.

Neuauflage bes. v. *F.-J. Schmale*, I-II, Darmstadt 1967, III, Weimar 1971; *W. Wattenbach*, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. 1. Vorzeit und Karolinger, bearb. v. *W. Levison* u. *H. Löwe*, Weimar 1952 nn.

4. *O. Lorenz*, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter seit der Mitte des 13. Jahrhunderts. Dritte, in Verbindung mit Arthur Goldmann umgearbeitete Auflage, I-II, Berlin 1886, 1887; unveränderter Abdruck der dritten in Verbindung mit Artur (sic!) Goldmann umgearbeiteten, im Verlag von Wilhelm Hertz 1886/87 in Berlin erschienenen Auflage, Graz – Austria 1966.

5. *A. Lhotsky*, Quellenkunde zur mittelalterlichen Geschichte Österreichs, *MIÖG Erg.-Bd. XIX*, Graz - Köln 1963.

DĚJEPISECTVÍ

A/ PŘEHLEDY A UČEBNICE

Cancory, Luciano: *Dějiny řecké literatury*, č. překl., Praha 2001, 2., rev. a dopl. vyd., Praha 2004.

Conte, Gian Biagio: *Dějiny římské literatury*, č. překl., Praha 2003.

Curtius, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk*, č. překl., Praha 1998.

Černý, Václav: *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti*. 1, Středověk, ed. Otakar Mališ, Praha 1996; II. Podzim středověku a renesance (1321-1616), ed. Otakar Mališ, Praha 1998.

Dějiny Univerzity Karlovy I.-IV. (1347/48-1990), edd. Michal Svatoš – Ivana Čornejová – Jan Havránek – Zdeněk Pousta, Praha 1995-1998 [anglická zkrácená a upravená verze: *History of Charles University I, II*, edd. František Kavka – Josef Petráň, Prague 2001] (vybrané pasáže).

Ekumenické církevní dějepisectví. Dějiny, analýzy, perspektivy. Ed. Jiří Hanuš, Brno 2003.

Hauptwerke der Geschichtsschreibung, Hg. von Volker Reinhardt, Stuttgart 1997 (slovníková příručka).

Hlaváček, Ivan: *Přehledné dějiny pomocných věd historických v českých zemích (Se zvláštním zřetelem ke stolici oboru na filozofické fakultě Univerzity Karlovy)*, in: 200 let pomocných věd historických, Praha 1988, s. 13-134.

Kavka, František a kol.: *Stručné dějiny University Karlovy* Praha 1964 (příslušné pasáže o dějepisectví).

Kelley, Donald R.: *Faces of History: Historical Inquiry from Herodotus to Herder*, New Haven 1998; *Fortunes of History: Historical Inquiry from Herder to Huizinga*, New Haven 2003.

Kraus, Jiří: *Rétorika v evropské kultuře*, Praha 1998.

Kudrna, Jaroslav: *Kapitoly z dějin historiografie a filozofie dějin*. Brno 1974 (6. vyd. 1985).

Kutnar, František – Marek, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha 1997 (2. vyd. 2009).

Legenda, její funkce a zobrazení I.-VI. (Příspěvky z mezioborových setkání konaných od 29.10. 1991 do 13.10. 1992). Vydal Ústav klasických studií ČSAV, Praha 1992.

Lexikon české literatury 4 díly (7 sv.), hl. red. Vladimír Forst, Jiří Opeslík, Luboš Merhaut, Praha 1985-2008 [3487 textových hesel (2824 osobních = autorů a překladatelů beletrie, odborných spisovatelů, tiskařů apod, 663

věcných = anonymních děl starší literatury, časopisů, sborníků a almanachů, nakladatelství, literárních skupin, institucí a spolků atd].

Limity a možnosti historického poznání [sborník z cyklu přednášek], ed. Martin Elbel, Olomouc - Pardubice 2008.

Macůrek, Josef: *Dějepisectví evropského východu*, Praha 1946.

Miška, Milan: *Problémy a metody hospodářských dějin: metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.

Pelikán, Jaroslav: *Komu patří Bible? Dějiny Písma v proměnách staletí*, překl. Milena Lesná, Praha 2009 [Kniha popisuje téma od nejstarších ústních podání, přes hebrejské texty, překlady do řečtiny a latiny až k současným interpretacím.].

Petráň, Josef: *Nástin dějin filozofické fakulty University Karlovy v Praze*, Praha 1983 (příslušné pasáže o dějepisectví).

Slaviček, Lubomír (ed.): *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2008)*, 2 sv., Praha 2016.

Slovník latinských spisovatelů, ed. Eva Kuťáková, Anežka Vidmanová a kol., 2. vyd., Praha 2004.

Slovník řeckých spisovatelů, ed. Růžena Dostálová, 2. vyd., Praha 2006.

Storey, William Kelleher: *Writing History. A Guide for Students*, Oxford 1999.

Šimek, Otokar: *Dějiny francouzské literatury v obrysech*, 1-4, Praha 1948-1962 [vybrané pasáže].

Šlosar, Dušan – Večerka, Radoslav et al.: *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Brno 2009 [mapuje cesty spis. jazyka na našem území a ukazuje také na vlivy staroslověnské, německé a latinské].

Šmatlák, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry. I. (9.-18. storočie), II. (do r. 1945)*, Bratislava 2002.

Špelda, Daniel: *Proměny historiografie vědy*, Praha 2009 [Autor popisuje metodologické proměny věd. oboru, který se zabývá zkoumáním dějin vědy – historiografie vědy. Kniha načrtává dějiny historiografie vědy od poč. podob zájmu o dějiny vědy v 17. st. až po současnou profesionální historiografii vědy.].

Šusta Josef: *Dějepisectví. Jeho vývoj v oblasti západní ve středověku a době nové*. Praha 1933 (2. vyd. 1945).

Tibenský, Ján – Urbancová, Viera: *Slovensko očami Európy 900-1850*. Bratislava 2003 [330 s.].

Winkelbauer, Thomas: *Das Fach Geschichte an der Universität Wien (von den Anfängen um 1500 bis etwa 1975)*, Wien 2018.

Zimmermann, Harald: *Ecclesia als Objekt der Historiographie. Studien zur Kirchengeschichtsschreibung im Mittelalter und in der frühen Neuzeit*, Wien 1960.

Zouhar, Jakub – Polehla, Petr: *Přehled církevní historiografie na Západě do konce osvícenství*, Červený Kostelec 2017.

B/ STŘEDOVĚK

Bláhová, Marie: *Dějepisectví latinského středověku*, in: P. Spunar a kol., *Kultura středověku*, Praha 1995, s. 135-160.

Bláhová, Marie: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, in: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3*., Historický komentář. Rejstřík, Praha 1995 [v širokých souvislostech středověké západoevropské historiografie].

Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon, Begr. v. Stammer, Wolfgang, Fortgef. v. Langosch, Karl, Hrsg. v. Wachinger, Burghart / Keil, Gundolf / Ruh, Kurt / Schröder, Werner / Worstbrock, Franz J., Red. Stöllinger-Löser, Christine, Ca. 14 Bde in 4 Lfgn., 2. völlig neu bearb. Aufl. + *Deutscher Humanismus 1480-1520. Verfasserlexikon*, Hrsg. v. Worstbrock, Franz Josef, 2 Bde mit jeweils 4 Lfgn, Berlin-New York 1977-2009 [zákl. dílo mající význam i pro české země, 5000 článků + 200 článků z období humanismu].

Dostálová, Růžena: *Byzantská vzdělanost*, Praha 1990 (2. vyd. 2003).

Hrochová, Věra a kol.: *Počátky dějepisectví východní a jihovýchodní Evropy*, UK, Praha 1990 (skripta).

Kraus, Arnošt: *Husitství v literatuře, zejména německé*, sv. 1 (v literatuře prvních dvou stoletích svých), Praha 1917.

Nechutová, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000.

Nechutová, Jana: *Středověká latina*, Praha 2002 (příslušné pasáže).

Osolsobě, Jan – Osolsobě, Jana: *Staroslověnské a latinské kořeny naší literatury*, Mikulov 2008 [do 13. st.].

Palacký, František: *Ocenění starých českých dějepisců*, in: Dílo Františka Palackého I, ed. Jaroslav Charvát, Praha 1941 (překlad slavného Palackého Würdigung).

Vernet, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*, č. překl. J. Kasl, Brno 2007.

Vincent, Catherine: *Přehledy bádání a historiografických studií. Výzkum pozdně středověkých náboženských dějin ve Francii. Bilance a perspektivy*, in: Český časopis historický 107, 2009, č. 2, s. 385-399.

Weingart, Miloš: *Byzantské kroniky v literatuře církevněslovanské. Přehled a rozbor filologický I, II*, Bratislava 1922-1923.

Speciální problémy

Bláhová, Marie: *Cyrlometodějská tradice v českých zemích ve středověku*, in: Środkowoeuropejskie dziedzictwo Cyrylo-Methodianskie, red. Antoni Barciak, Katowice 1999, s. 135-152.

Bláhová, Marie: *Dílňa středověkého historika*, in: Barciak, A. (ed.): Piśmiennictwo Czech i Polski w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej, Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach Nr. 2396, Katowice 2006, s. 11-33.

Bláhová, Marie: *Evropská sídliště v latinských pramenech období raného feudalismu*, Praha 1986.

Bláhová, Marie: *Středověké katalogy českých knížat a králů a jejich pramenná hodnota*, in: Sredniowiecze polskie i powszechne 1, Katowice 1999, s. 33-63.

Brom, Vlastimil: *Der deutsche Dalimil. Untersuchungen zur gereimten deutschen Übersetzung der alttschechischen Dalimil-Chronik*. Brno 2006 (s bohatou literaturou k tématu).

Brom, Vlastimil: *Die deutsche Reimübersetzung der alttschechischen "Dalimil-Chronik" und das Fragment der lateinischen Fassung*. In: Deutsche Literatur und Sprache im Donauraum (Eds. Christine Pfau, Kristýna Slámová). Olomouc 2006, s. 261-279.

Čornej Petr: *Rozhledy, názory a postoje husitské inteligence v zrcadle dějepisectví 15. století*. Praha 1986.

Čornej Petr: *Tajemství českých kronik*. Praha 1987 (2. rozšířené vyd. 2003).

Dynda, Jiří: *Slovanské pohanství ve středověkých ruských kázáních*, Praha 2019.

Dynda, Jiří: *Svjatogor. Smrt a iniciace staroruského bohatýra*, Červený Kostelec 2017.

Guenée Bernard: *Jak se psaly dějiny ve 13. století. Primat a Román o králích*, Praha 2020.

Horváth, Pavel: *Počiatky slovenskej historiografie*, in: Historický časopis 30, 1982, č. 6, s. 859–877; *Slovenská historiografia v období pred národným obrozením*, in: Historický časopis 31, 1983, č. 1, s. 85–110, č. 2, s. 231–250.

Kernbach, Anna: *Vinceniova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku*, Praha 2010 [Kniha se na příkladu dvou kronik české proveniencí zabývá funkcí středověkého dějepisce v kontextu jeho vzniku. Oba prameny byly zařazeny do co nejširšího kodikologického, literárního a historického kontextu, aby bylo možné tázat se po jejich modelovém čtenáři.].

Kincl, Jaromír: *Otroci ve franckých právních pramenech 6.-8. století*, Praha 1974.

Kincl, Jaromír: *Stát a právo v germánsko-římské Burgundii V.-VI. století*, Praha 1959.

Komendová, Jitka: *Haličsko-volyňský letopis a Druhé pokračování Kosmovo. Hledání nových konceptů ve středověké historiografii*, In: Listy filologické 131, č. 3-4, 2008, s. 441-454.

Komendová, Jitka: *Středověká Rus a vnější svět. Obraz cizích kultur v písemnictví Rusi 11.-14. století*, Olomouc 2005.

Králík, Oldřich: *Nejstarší legendy přemyslovských Čech*. In: Nejstarší legendy přemyslovských Čech, ed. O. Králík, Praha 1969, s. 7-29 [také in: Osvobozená slova, Praha 1995, s. 14-31].

Kudrna, Jaroslav: *Studie k barbarským zákoníkům Lex Baiuvariorum a Lex Alamanorum a počátkům feudálních vztahů v jižním Německu*, Brno 1959.

Langosch, Karl: *Mittelatein und Europa. Führung in die Hauptliteratur des Mittelalters*, 2. Aufl., Darmstadt 1997 (6.-12. století).

Langosch, Karl: *Profile des lateinischen Mittelalters. Geschichtliche Bilder aus dem europäischen Geistesleben*, Darmstadt 1965 (7.-9. století).

Lehár, Ján: *Nejstarší česká epika* (kapitola 1. Mezi historiografií a hrdinskou epikou Dalimilova kronika). Praha 1983.

Mareš, František Václav: *Cyrlometodějská tradice a slavistika*, Praha 2000 [sborník dříve publikovaných studií].

Musil, František: *Gesta Hungarorum a historicko-zemepisný obraz Slovenska*. in: Historický časopis 52, 2004, č. 3, s. 433–449.

Nejedlý, Martin: „*A skrývá jeden obraz ze stříbra, tím drží krále ve své moci!*“ *Splendor maiestatis a přízrak očarovaného krále na přelomu 14. a 15. století*, in: Lesk královského majestátu ve středověku, Pocta Prof PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám, Praha 2005, s. 331-347 [článek analyzuje pohled francouzských pramenů, zvláště spisovatelů Honoré Boveta a Pierra Salmona, na šílenství francouzského krále Karla VI., na otázku jeho možného sesazení a na nedotknutelnost královského majestátu.].

Nejedlý, Martin: „*Do jakého Pruska nás to ten admirál zavelel?*“ *Periferie Evropy pohledem kronikáře Jeana Froissarta*, in: Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica 2005, roč. 55, č. 1/2003, s. 345-360.

Nejedlý, Martin: „*V Praze jsou tři města, mnoho výstavných kostelů a lidé zbožní...*“ *Obraz českých zemí a jejich panovníků ve francouzsky psané literatuře 14. století*, in: Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Praha 2004, s. 35-57 [Článek analyzuje názory francouzsky píšících literátů 14. století, především Guillaumea de Machauta, Jeana Froissarta, Eustacha Deschamps, Philippa de Méziers a Jana z Arrasu na české země a jejich obyvatele.].

Nejedlý, Martin: *Froissartovy Kroniky, diplomatický materiál a heraldové*, in: Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica Vol. 12., 1996, č. 2, s. 91-102.

Nejedlý, Martin: *Froissartovy příběhy bojů a lásek I-IV*, in: Historický obzor, roč. 13, 2003, č. 5-6, s. 98-111; tamtéž, č. 7-8, s. 152-168; tamtéž 9-10, s. 200-214; tamtéž, č. 11-12, s. 254-271.

Nejedlý, Martin: *Kroniky Jeana Froissarta a jejich snaha o hierarchické uspořádání světa*, in: Český časopis historický 94, 1996, č. 3, s. 481-527.

Nejedlý, Martin: *Poezie Eustacha Deschampse jako historický pramen 14. století*, in: Český časopis historický 1998, No.1., s. 26-71.

Nejedlý, Martin: *Slasti a strasti prokletého básníka středověku*, in: Historický obzor. roč. 14, 2003, s. 50-70, 165-187, 205-217, 251-262 [článek představuje život a dílo francouzského dvorského básníka 14. a počátku 15. století Eustacha Deschampse].

Olivová, Věra: *O sportech a kratochvích v XV. století. Z cesty mírového poselstva českého krále Jiřího z Poděbrad po západní Evropě v letech 1465-1467*, Praha 2009.

Putna, Martin C.: *Čtyři historikové křesťanského písemnictví: Od Hieronyma k Ildefonsovi*, In: Listy filologické 129, 2006, č. 3-4, s. 287-308.

Quéret-Podesta, Adrien: *Annales Magdeburgenses Brevissimi. The Short Annals of Magdeburg and their signification in the discussion on the genesis of Czech and Polish annalistic productions*, Olomouc 2016.

Sázava. *Památník staroslověnské kultury v Čechách*, red. Květa Richterová, Emilie Bláhová, Vlasta Dvořáková, Praha 1988 [sborník].

Schieffer, Rudolf – Wenta, Jarosław (edd.): *Die Hofgeschichtsschreibung im mittelalterlichen Europa. Projekte und Forschungsprobleme*, Toruń 2006.

Šmahel, František: „*Maestro di Ghrande Intedimento*“: *Pocita Janu Husovi v neznámé kronice ze Sieny*. In: Angelus Pacis. Sborník prací k počtě Noemi Rejchrtové. Praha 2008, s. 167-181.

Šmahel, František: *Husitství očima historiků*, in: Husitská revoluce I, Praha 1996, s. 11-70.

Šťastný, Radek: *Tajemství jména Dalimil*. Praha 1991.

Šůla, Jaroslav: *Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká větev*, in: Od Jana Žižky k Poděbradům, Hradec Králové 2006, s. 121-154.

Třeštík Dušan: *Deset tezí o Kristiánově legendě*, in: Folia historica Bohemica 2, 1980, s.7-38.

Třeštík Dušan: *Kosmas*. Praha 1966.

Třeštík Dušan: *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*. Praha 1968.

Uhliř, Zdeněk: *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*, Praha 1996.

Zouhar, Jakub: *Im Schatten der deutschen Reimübertragung der Dalimil-Chronik Versannalen (der so genannte „Abriss“ aus dem 14. Jahrhundert) (Ein Beitrag zur mittelalterlichen deutschsprachigen Literatur in Böhmen)*, In: Listy filologické 130, 2007, č. 1-2, s. 21-42.

Zouhar, Jakub: *Přehled benediktinského dějepisectví v českých zemích*, Konštantinove listy 9, 2016, č. 2, s. 39–73 [od středověku po 20. st.].

1) Edice a překlady textů

1. Zahraniční historiografie

Adam Brémský: *Činy biskupů hamburského kostela. Velká kronika evropského severu*, překl. Libuše Hrabová, Praha 2009 [autor je pokládán za jednoho z nejvýznamnějších německých středověkých kronikářů (* před

1050,† okolo 1080)].

Adam Brémský: *Osobnost a moc v 11. století: Adam brémský o životě arcibiskupa Adalberta*, ed. a překl. Libuše Hrabová, Markéta Čermáková a kol., Olomouc 2001.

Anna Komnena: *Paměti byzantské princezny* [přeložila, doslovem a poznámkami opatřila Růžena Dostálová], Praha 1996.

Anonym Gall: *Kronika a činy polských knížat a vládců*, překl. z latiny Josef Förster, Praha 2009 [jedná se o I. polskou kroniku, která vznikla mezi l. 1112-1117. Její autor není blíže znám].

Arabští historikové o křížových výpravách, ed. Francesco Gabrielli, překl. Josef Prokop, Praha 2010.

Arbeo z Freisingu: *Vita vel passio sancti Haimrammi martyris - Život a umučení svatého Jimrama mučedníka*, ed., překl. a pozn. Josef Förster, studie J. Hošna, Praha 2007 [latinsko-české vydání].

Béda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů* (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*). Překl. Jaromír Kincl, Praha 2009.

Béowulf, překl., pozn. a komentář Jan Čermák, Praha 2003.

Bertrandon de la Broquière: *Zámořská cesta. Burgundský zvěd 15. století v muslimských zemích*, ed. Svátek, Praha 2016.

Boccaccio, Giovanni: *Život Dantův* [z r. 1360], překl. O. F. Babler, Svatý Kopeček 1940; *Nejstarší životopisy Dantovy*, Praha 1965.

Bonfinis, Antonio: *Rerum Ungaricarum Decades*, Vol I-III, ed. I. Fögel – B. Iványi – L. Juhász, Lipsiae 1936; Vol IV/1, Budapest 1941; IV/2 (Appendix, Fontes, Index), ed. M. Kulcsár – P. Kulcsár, Budapest 1976.

Byzantské legendy (výběr textů ze IV.-XII. století), ed. a překl. Emilie Bláhová a kol., Praha 1980 (2. vyd. 2007).

Ceasarius z Heisterbachu: *Vyprávění o zázracích. Středověký život v zrcadle exempel*, překl. Jana Nechutová, Praha 2009 [Soubor exempel – stručných vyprávění s mravním ponaučením, vkládaných do kázání duchovních pro větší přístupnost a srozumitelnost, nabízí unikátní pohled na život středověkých lidí. Autor sbírky, cisterciácký mnich porýnského kláštera Heisterbachu, směřoval své dílo především k poučení řádovým novicům.].

Cesta císaře Karla IV. do Francie. Ze souvěké kroniky francouzské. Překlad J. Pavel, Praha 1937 (a další vyd.).

Cortesium, Alexander: *De laudibus bellicis matthiae Corvini Hungariae regis*, ed. Iosephus Fögel, Lipsiae 1934.

Cronicile slovo-romîne din sec. XV-XVI publicate de Ion Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, Bucarest 1959.

Dante Alighieri: *De vulgari eloquentia/ O rodném jazyce* (překl., úv. studii a pozn. připravil R. Psík), Praha 2004.

Dětmar z Merseburku: *Kronika* (Thietmari Merseburgensis Chronicon). Překl. Bořek Neškudla, Jakub Žytek. Praha 2009 [Kronikářské dílo merseburského biskupa Dětmara, napsané cca. 1013–1018, je jedním z nejobsáhlejších pramenů k dějinám střední Evropy kol. r. 1000.].

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniki slawnego Królestwa Polskiego* I-IV. Rd. J. Dabrowski. Warszawa 1961-1981 [moderní edice: *Joannis Dlugossii Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae*, ed. Jan Dąbrowski, Maurice Michael, Danuta Turkowska, Julia Mruk, Jerzy Wyrozumski, Krzysztof Baczkowski et. al., Kraków 1964-2005].

Dobytí Lisabonu a reconquista Portugalska. Vyprávění křížáka. Překl. Pavel Zavadil, Magdalena Moravcová. Praha 2007 [Zpráva o tom, jak účastníci 2. křížové výpravy roku 1147 osvobodili Lisabon, je psána formou dopisu. Jejím autorem je pravděpodobně muž jménem Raul, bojující v anglických oddílech].

Einhard: *A neuniknout budoucímu věku (Vita Caroli Magni: život a doba Karla Velikého)*, ed. a překl. Petr Daniš, Praha 1999.

Eschenloer, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*, 2 sv., ed. Gunhild Roth, Münster-New York-München-Berlin 2003.

Eusebius Pamphili (= z Kaisareie): *Církevní dějiny*, překl. J. J. Novák, Praha 1988 [ne vždy přesný překlad; kniha volně na internetu].

Eusebius Pamphili (= z Kaisareie): *Desatero knih církevních*. Překlad J. E. Krbec. Praha 1855 [tj. Církevní dějiny].

Florentské kroniky doby Dantovy (Dino Compagni, Giovanni Villani). Překlad Zdeněk Kalista, Praha 1969.

Froissart, Jean: *Kronika stoleté války*. Překlad A. Bejblík, Praha 1977 [vybrané pasáže].

Geoffrey z Monmouthu: *Dějiny britských králů*, překl. Jana Fuksová, Praha 2010 [Autor sám sebe ve svém díle uvádí pod latinizovaným jménem Gaufridus Monemutensis (1100–1154), magister na univerzitě v Oxfordu a biskup ve Flintshire ve Westminsteru zde sleduje panování všech britských králů od Bruta, přeživšího pád Tróje, až po velšské krále vládnoucí v 11. století. Plná jedna třetina jeho Historie je však věnována králi Artušovi a kouzelníku Merlinovi.].

Geoffroy z Villehardouinu – Robert Clari: *Dobytí Konstantinopole. Dva příběhy o čtvrté křížové výpravě*, Praha 2013.

Gerard z Walesu [Gerald de Barry, lat. Giraldus Cambrensis]: *Putování Walesem/Popis Walesu* (Giraldi Cambrensis Itinerium Cambriae). Překl. Petr Šourek. Praha 2009.

Haličsko-volyňský letopis, překl. Jitka Komendová, Praha 2010 [Dílo sleduje pod zorným úhlem aktivit místních knížat z rjurikovského rodu dění v širokém prostoru střední a východní Evropy 13. století.].

Helmold z Bosau, *Kronika Slovanů*, Praha 2013 [saský kronikář Helmholtz (1120 - po 1177), kněz v Bosau nedaleko Plönu, přináší podstatné zprávy o dějinách Polabských Slovanů (Venetů)].

Hieronymus - Gennadius - Isidorus, *Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus*, úv. studie M. C. Putna, Praha 2010 [Hieronymus ze Stridonu čili sv. Jeroným napsal na sklonku 4. st. podle modelu, zděděného od antických rétorů, první dějiny křesťanského písemnictví. V díle pokračovali v 5. st. Gennadius z Massilie čili z Marseille; na počátku 7. st. Isidorus z Hispalis neboli sv. Isidor Sevillecký; v půli 7. st. pak Ildefonsus z Toleta neboli sv. Ildefons. Dílo Hieronyma a jeho pokračovatelů poskytovalo téměř po tisíc let základní soubor informací o starokřesťanských autorech.].

Chalkokondyles, Laonikos: *Poslední zápas Byzance*. Překl. Jan Kalivoda a Růžena Dostálová, doslov Věra Hrochová, Praha 1988 [autor z 1. pol. 15. století].

Isidor Sevillecký: *Etymologiae/ Etymologie I-III* [svobodná umění], Praha 2000; *IV* [lékařství], Praha 2003; *V* [právo, starověká chronologie], Praha 2003; *VI-VII* [výklad k biblickým knihám, církevní svátky, křesťanské pojmy, Boží jména a jména andělů, hodnosti v církevní hierarchii], Praha 2004; *IX* [jazyk], Praha 1998; *XI* [antropologie], Praha 2009; *XII* [přírodověda: fauna], Praha 2004; *XIII-XV* [meteorologie, geografie, architektura], Praha 2001; *XVI* [drahé kameny, kovy, horniny, míry a váhy], Praha 2000; *XVIII* [vojenství a hry], Praha 2002; *XIX-XX* [lodě, stavby a oděvy; názvy pokrmů a nápojů, domácího zařízení a hospodářských nástroj], Praha 2009. [edice je zrcadlová: levá strana latinská edice, pravá strana moderní český překlad; na vydávání se pokračuje, knih je celkem 20].

Jako když dvoranou proletí pták. Antologie nejstarší anglické poezie a prózy (700–1100), Uspořádal, k vyd. přip. a předml. napsal Jan Čermák. Přel. a komentáře napsali Michal Bareš, Jan Bičovský, Jan Čermák, Mariana Housková, Tereza Giannitsadi, Miloš Komanec, Radvan Markus, Hana Maxová-Sellnerová, Klára Petříková, Veronika Revická, Daniel Soukup, Helena Soukupová-Clarková a Helena Znojemská, Praha 2009.

Jakub de Voragine: *Legenda aurea*. Překlad Václav Bahník, kom. Anežka Vidmanová, Praha 1984 (2. vyd. 1998).

Joinville Jean de: *Život Ludvíka Svatého*, Praha 2014 (neúplně *Paměti křížákovy*. Překlad Václav Černý, Praha 1965).

Jordanes: *Gótské / Římské dějiny*, překl. Stanislav Doležal, Praha 2012 [Autor gótských (Getica) a římských dějin (Romana), sepsaných kol. r. 550 n. l., stojí na pomezí mezi dvěma epochami.].

Král Karel a papež Lev. De Karolo rege et Leone papa / Epos o Karlu Velikém. Překlad a komentář Jana Nechutová, Ostrava 2014.

Kronika anonymného notára kráľa Bela (Gesta Hungarorum), ed. a překl. Vincent Múcska, úvod Pavel Dvořák, Budmerice 2000 [Najstaršia uhorská kronika (13. st.), koncipovaná ako historický román. Rozpráva o príchode starých Maďarov do Karpatskej kotliny a dobytí Veľkej Moravy, za čo sa v 19. st. dostala do kľatby slov. národovcov, ktorá pretrvala aj nasledujúcich sto rokov. I. knižné vyd. v slovenčine (súbežne s latinským orig.)].

Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická, překl. Július Sopko, Budmerice 2004 [Je jedinou kráľovskou kronikou, ktorá sa zachovala na Slovensku. Až do 1838 bola uložená v Dubnici nad Váhom, keď ju Štefan Iľešházi dal previezť do Národného múzea v Budapešti. Je takmer neznáma, v prekl. do moderného jazyka ešte nevyšla a aj latinský orig. vyšiel iba raz - na sklonku 19. st. v min. náklade (na Slovensku sa zachoval 1 exemplár). Kronika vznikla v 14. st. spojením viacerých stredovekých textov, zo značnej časti orientovaných na územie súčasného Slovenska].

Kronika vlády Karla IX. a vybrané novely, Praha 1959 [mj. Prosper Mérimée, překl. Václav Černý pod jménem Josefa Čermáka].

Kroniky stredovekého Slovenska (Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov), překl. Július Sopko, Budmerice 1995 [výber z latinských kráľovských a nemeckých mestských kroník, ktoré rozprávajú o dejinách Slovenska od pádu Veľkej Moravy do konca stredoveku].

Křížové výpravy očima arabských kronikářů, ed. Francesco Gabrieli, č. překl., Praha 2010 [výběr z kronik 17 arabských historiků, např. Ibn al-Athír, Bahá'-ad-Dín, Abú Šamá, Abú 'l-Fidá', Usáma ibn Munkiz, Ibn al-Qalánísi, Kamal-ad-Dín, Ibn Wásil či Maqrízi, líčí události spjaté s kříž. výpravami a dobýváním Svaté země].

Lannoy, Ghillebert de: *Cesty a poselstva*, k vyd. připravil Jaroslav Svátek et. al., Praha 2009 [Moderní č. ed. cestopisných zápisků burgundského šlechtice G. de L. (1386–1462), který procestoval prakticky celou Evropu a Blízký Východ].

Legends a kroniky uherské. Překlad D. Bartoňková-J. Nechutová. Ed. R. Pražák, Praha 1988.

Legends stredovekého Slovenska (Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov), překl. Richard Marsina, úvod Pavel Dvořák, Budmerice 1997 [Originálne stredoveké texty životov svätého Štefana, Imricha, Svorada, Benedikta, Ladislava, svätej Alžbety, Margity a ďalších (po prvý raz v slovenčine)].

Lopes Fernao, *Kronika vlády Pedra I. (Crónica do Rei D. Pedro I)*, překl. Marie Havlíková, Praha 2009 [Kronika popisuje dobu vlády portugalského krále Pedra I.(1357-1367). Autor díla byl královským úředníkem a archivářem. Pro svůj vytríbený narativní literární jazyk je často nazýván portugalským Froissartem].

Ota z Freisingu: *Historie aneb O dvou obcích*, Praha 2017 [Chronica sive Historia de duabus civitatibus je jeho nejvýznamnějším dílem. Zahrnuje dějiny světa od stvoření, přes biblické a starověké období (zde čerpal ze starších autorů, např. Orosia, Jeronýma či Eusebia), které dovedl až do své současnosti (v těchto pasážích poskytuje řadu cenných zpráv). Ota (1112-58) spis rozdělil do 7 knih, v nichž v rámci svého výkladu světových dějin staví do protikladu Jeruzalém a Babylón - nebeské a pozemské království, v 8. kn. pak pojednává Posledním soudem.].

Pád Granady a zánik al-Andalusu, Praha 2011 [Soubor pramenů dokumentujících poslední období existence muslimského panství v Granadě a kraji al-Andalusu, jímž se v podstatě uzavírá středověká historiografie muslimského Španělska, zahrnuje anonymní arabskou kroniku popisující průběh granadské války, kratší zprávu z pera arabského kronikáře al-Maqqarího o osudech Granadánů po kapitulaci a jejich emigraci do severní Afriky a text od Hernanda de Baeza].

Pisánská, Kristina: *Kniha o městě dam*, Praha 2018 [odráží středověkou tradici diskuzí o ženských schopnostech a ctnostech, ale současně zahajuje již renesanční rozkvet podobně zaměřených textů].

Pisemnictví ruského středověku (výbor textů 11.-14. století), ed. Emilie Bláhová a kol., Praha 1989.

Polo, Marco: *Milión neboli O zvyčích a poměrech ve východních krajích*, přel. Václav Bahník, Praha 1989.

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. – Slovensko očami cudzincov, ed. Pavel Dvořák [vzácné správy o histórii územia od 6. do 10. st., tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov III. – V kráľovstve svätého Štefana, ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2004 [Slovensko v čase arpádovskej dynastie v prameňoch].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IV. – Pod vládou anjouovských kráľov, ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2002 [po vymretí Arpádovcov a nástupe Anjouovcov na uhorský trón (časy vlády Karola Róberta, Ľudovíta Veľkého a jeho dcéry Márie)].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V. – Prvý cisár na uhorskom tróne, ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2001 [za Zikmunda Lucemburského].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. – Pod osmanskou hrozbou, ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2005 [l. 1436-1526].

Prokopios z Kaisareie: *Válka s Góty*. Překlad P. Beneš, Praha 1985.

Prokopios z Kaisareie: *Válka s Peršany a Vandaly*. Překlad A. Hartmann a K. Rubešová, Praha 1985.

Psellos, Michael: *Byzantské letopisy*. Překl. a pozn. Růžena Dostálová, Praha 1982 [autor z 11. století].

Ráj, peklo a očištec ve středověkých viděních, překl. Magdalena Moravová, Jana Zachová, Josef Förster, Eva Hladká, Jana Engelbrechtová, Praha 2011 [Výbor latinských středověkých visiones, tj. vidění, zahrnuje okolo 20 nejznámějších textů, mezi nimi např. Thurkillovo, Drythelmovo, Fursovo či Barontovo vidění. Jedná se o velice významné doklady specificky středověkého žánru, vyprávění revenantů, tedy lidí, kteří zdánlivě zemřeli a při cestě na onen svět jim bylo povoleno nahlédnout do pekla, očištele či ráje.].

Richental, Ulrich: *Kostnická kronika*, ed. a překl. Mária Papsonová, Daniela Dvořáková, úvod. studii napsal František Šmahel, Budmerice 2009 [slovenský překlad kroniky z 15. st., první zmínky o Slovensku jako specifické zemi v rámci Uher a o Janu Husovi i Jeronýmu Pražském].

Rodulfus Glaber: *Dějiny světa v čase milénia*, překl a komentář Iva Adámková, Praha 2013 [Francouzský mnich RG bývá nazýván „kronikářem Roku tisíc“ a jeho Pět knih dějin je pokládáno za jeden z nejvýznamnějších pramenů k dějinám středověké Francie i Svaté Říše římské v čase milénia].

Řehoř z Toursu: *O boji králů a údelu spravedlivých. Kronika Franků*. Překl. Jaromír Kincl. Praha 1986 (2. vyd. 2005).

Slovo o pluku Igorově (= Písně dávné slávy), Praha 2018.

Spomienky Heleny Kottannerovej, překl. Daniela Dvořáková, Mária Papsonová, Budmerice 2008 [Hodnoverné rozprávania dvornej dámy o krádeži kráľovskej koruny, o odhodlanej kráľovnej Alžbete, o tom, prečo sa Ladislav Pohrobok nenarodil v Bratislave a ako ho vďaka dvom odvážnym ženám korunovali za uhorského kráľa (1439-1440).].

Staré francouzské kroniky (Robert Wace, Guibert de Nogent aj.), vybral a přeložil Václav Černý, předml. Josef Polišenský, Praha 1962 (nové vyd. pod názvem *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*, předml. M. Nejedlý, Praha 2009).

Suger: *Spisy o Saint-Denis*, (překl., pozn. a úv. studii připravila I. Adámková), Praha 2006 [edice je zrcadlová: levá strana latinská edice, pravá strana moderní český překlad; autor je opat Suger ze Saint-Denis 1081-1152].

Tatarský vpád, ed. a překl. Richard Marsina a Miloš Marek, Budmerice 2008 [výber zo stredovekých kroník, cestopisov a listín so sprievodnými štúdiami odborníkov o vpádu Tatarov na Slovensko].

Theodorik: *Historie o starých norských králích. Středověké Norsko a Skandinávie v kronice mnicha Theodorika*, překl a komentář Vladimír P. Polách, České Budějovice 2014.

Thurocz, Johannes: *Chronica Hungarorum*, ed. Elisabeth Galántai, Budapest 1985.

Třetí křížová výprava dle kronikáře Ansberta. Historie o výpravě císaře Fridricha. Z latiny přeložil a historickým úvodem opatřil Pavel Soukup, Příbram 2003.

Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného. Ed. Pavlína Richterová (= Sbírka pramenů k náboženským dějinám 2), Praha 2009.

Vyprávění o minulých letech aneb Nestorův letopis ruský, ed. a překl. Michal Téa, Červený Kostelec 2015 (starší překl. *Nestorův ruský letopis. Pověst dávných let*. Překlad K. J. Erben. 2. vyd., Praha 1954).

Widukind z Corvey: *Dějiny Sasů*, Praha 2016 [zákl. dkronika z 10. století se zmínkami o č. území].

Zlatý věk bulharského písemnictví. Výbor textů od 10. do počátku 15. století, překl. Zoe Hauptová, Věnceslava Bechyňová, Praha 1982.

2. Česká historiografie

Bruno z Querfurtu: *Život svatého Vojtěcha*, doslov Jan Sláma, Praha 2017.

Čtení o Karlu IV. a jeho době (z pramenů), ed. a překl. František Heřmanský, Praha 1958.

Hilarius Litoměřický: *Historie města Plzně*. Překlad J. Hejnic. In: J. Hejnic-M. Polivka, Plzeň v husitské revoluci. Praha 1987, s. 139-179.

Hutský z Křivokláta, Matěj: *Icones historici, vitam et martyrium Sancti Venceslai, principis Boemiae, designantes = Historické obrazy života a umučení svatého Václava, knížete českého / industria et opera singulari Mathiae Hutski de Krzivoklat* [český překl. lat. Orig. Zdeněk Uhlíř], Praha 1997.

Karel IV. Literární dílo (Vlastní životopis, Morality, Korunovační řád českého krále, Legenda o sv. Václavu), překl. Richard Mašek, úvod Marie Bláhová, Praha 2000.

Karel IV.: *Vlastní životopis*. Překlad J. Pavel. Praha 1970 (a další vydání).

Kosmas: *Kronika česká*. Překlad K. Hrdina (5. vyd.), Praha 1972, pod názvem *Kosmova kronika česká*, Praha 2005.

Kristiánova legenda. Ed. J. Ludvíkovský, Praha 1978 [latinská edice s č. překl.].

Kronika velmi pěkná o Janovi Žižkovi, čeledínu krále Václava. Ed. J. Šůla. Hradec Králové 1979 (a mnohá starší i pozdější vydání).

Kroniky doby Karla IV. (Karel IV.: Vlastní životopis, František Pražský: Kronika, Beneš Krabice z Weitmile: Kronika pražského kostela, Přibík Pulkava z Radenína: Kronika česká, Jan Marignola: Kronika česká, Neplach: Stručné sepsání kroniky římské a české). Překlad: J. Pavel, M. Bláhová, J. Zachová, Praha 1987.

Legenda o blahoslavené Anežce České, přel. Zdeněk Kalista, Praha 1941.

Legenda o svaté Kateřině, přel. Kamil Bednář, Praha 1958.

Letopis Vincenciův a Jarlochův. Překlad F. Heřmanský, Praha 1957.

Milevský letopis: Zápisky Vincencia, Jarlocha a Alberta, překl. Anna Kernbach, Praha 2013.

Nejstarší legendy přemyslovských Čech. Ed. O. Králík, Praha 1969.

Oldřich z Etzenbachu: *Vilém ze země Slovanů. Epos z konce přemyslovského věku*, překl. a ed. Dana

Dvořáčková-Malá, Praha 2015.

Petr z Mladoňovic: *Zpráva o mistru Janu Husovi v Kostnici*. Překlad F. Heřmanský. Praha 1965.

Pokračovatelé Kosmovi (Mnich sázavský, Kanovník vyšehradský, Druhé pokračování Kosmovo). Překlad V. V. Tomek, K. Hrdina, M. Bláhová. Praha 1974.

První pokračovatelé Kosmovi (Mnich sázavský, Kanovník vyšehradský). Překlad K. Hrdina, Praha 1950.

Příběhy krále Přemysla Otakara II. Zlá léta po smrti Přemysla Otakara II. Dva současné letopisy, přel. Karel Hrdina, Praha 1947.

Slavíkovci ve středověkém písemnictví. Ed. R. Nový, Praha 1987.

Staré letopisy české z rukopisu křížovnického. Ed. F. Šimek-M. Kaňák, Praha 1959.

Staré letopisy české z vratislavského rukopisu. Ed. F. Šimek, Praha 1937.

Staré letopisy české: texty nejstarší vrstvy. FRB. NS. Ed. Petr Čornej, Alena M. Černá, Markéta Klosová, Praha 2003.

Staročeská kronika tak řečeného Dalimila I-III. Ed. J. Daňhelka, K. Hádek, B. Havránek, N. Kvítková, M. Bláhová Praha 1988, 1995. + *Di tutsch kronik von Behem lant. Die gereimte deutsche Übersetzung der altschechischen Dalimil-Chronik = Rýmovaný německý překlad staročeské Dalimilovy kroniky*, ed. Vlastimil Brom, Brno 2009 [ed. rým. překladu + tzv. Obrysu + latinského fragmentu].

Staroslověnské legendy českého původu. Ed. E. Bláhová-V. Konzal, Praha 1976.

Starí letpisové čeští. In: Dílo Františka Palackého II. Ed. J. Charvát, Praha 1941.

Středověké legendy o českých světcích. Ed. Jaroslav Kolár – Markéta Selucká, Praha 1998 (2011).

Šimek, Štěpán (ed.): *Staročeská kronika Martimiani*, Praha 2019.

Vašica, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské (863-885)*, Praha 1966 (2. vyd. 1996).

Vavřinec z Březové: *Husitská kronika*. Překlad F. Heřmanský. Praha 1954.

Vavřinec z Březové: *Husitská kronika-Píseň o vítězství u Domažlic*. Překlad F. Heřmanský -J. B. Čapek, Praha 1979.

Zbraslavská kronika. Překlad F. Heřmanský, verše R. Mertlík. 2. vyd., Praha 1976, (1. vyd. Praha 1952).

Ze Starých letopisů českých. Ed. J. Kašpar-J. Porák. Praha 1980 [novočeská úprava nevhodná pro odbornou práci].

Ze zpráv a kronik doby husitské (Petr z Mladoňovic: Zpráva o Mistru Janu Husovi v Kostnici, Petr z Mladoňovic: Vypravování o Mistru Jeronýmovi Pražském, Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi, Bartošek z Drahonice: Kronika, Mikuláš Biskupce z Pelhřimova, Kronika obsahující při kněží táborských-úryvky, Deník táborského kněze o jednání Čechů na koncilu basilejském z roku 1433). Překlad F. Heřmanský, B. Ryba, M. Krčmová, E. Kamínková, R. Urbánek. Ed. I. Hlaváček, Praha 1981.

Žďárské kroniky (větší a menší) - Cronica domus Sarensis maior et minor (I. souborné vyd.), Třebíč 2003.

Židek, Pavel: *Liber viginti arcium*, ed. Alena Hadravová, Praha 2013 [Výbor (f. 185ra-190rb) z rozsáhlé latinské encyklopedie z 15. st.].

C/ RENESANCE A HUMANISMUS

Přehledy

Martínek, Jan – Hejnic, Josef (ed.): *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 6 sv., Praha 1966-2011 [slovníková příručka autorů pro konec 15. až poč. 17. st.].

Mario Emilio Cosenza, *Biographical and Bibliographical Dictionary of the Italian Humanists and of the World of Classical Scholarship in Italy, 1300-1800*, 6 vol., Boston 1962-67 + *Checklist of non-Italian humanists, 1300-1800*, Boston 1969.

1. Zahraniční historiografie

Batkin L. M.: *O problému historismu v italské renesanční kultuře*. In: *Kultura v zrcadle dějin filozofie*. Praha 1982, s. 189-212.

Cochrane, Eric: *Historians and Historiography in the Italian Renaissance*, Chicago-London 1981.

Gorfunkel, Alexandr Chaimovič: *Renesanční filozofie*, překl. Otto Vochoč, Praha 1987 (vybrané pasáže).

Chlíbač, Jan – Černušák, Tomáš: *Savonarola a Florencie. Jeho působení a estetické názory*, Praha 2008.

Kristeller, Paul Oscar: *Osm filosofů italské renesance*, překl. Tomáš Nejeschleba, Praha 2007.

Kristeller, Paul Oscar: *Renaissance Thought and Its Sources*, New York 1979 [základní práce].

Kudrna, Jaroslav: *Machiavelli a Guicciardini. K typologii historickopolitického myšlení pozdní italské renesance*, Brno 1967.

Kudrna, Jaroslav: *Politické a historické názory italské renesance*, Brno 1958.

Novotný, František: *O Platónovi. IV. Druhý život*, Praha 1970 [základní práce o celém Platónském bádání v širokých souvislostech, téměř 1000s, En překl. *The Posthumous Life of Plato*, Prague 1977].

Pohlig, Matthias: *Zwischen Gelehrsamkeit und konfessioneller Ideatitätsstiftung. Lutherische Kirchen- und Universalgeschichtsschreibung 1546-1617*, Tübingen 2007.

Špička, Jiří: *Petrarca: homo politicus. Politika v životě a díle F. Petrarky*, Praha 2010 [1. petrarkovskou monografie z pera č. autora].

2. Přehledy k českému dějepisectví

Antika a česká kultura, red. L. Varcl, Praha 1978.

Beneš, Zdeněk: *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*. Praha 1993.

Bohatcová, Mirjam – Hejnic, Josef: *O vydavatelské činnosti Veleslavínské tiskárny 1578–1620*, in: *Folia historica Bohemica* 9, 1985, s. 291-388.

Couceiro Eduardo Fernández: *Český utrakvistický humanismus v literárním díle Mikuláše Konáče z Hodiškova*, Praha 2011 (96s.).

Glücklich, Julius: *O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608–1610*. Praha 1911.

Halama, Oto: *Bohuslava Bilejovského Kronika česká*, Praha 2011.

- Hrabová, Libuše: *Jan Dubravius, 1486-1553*, in: *Historiografie Moravy a Slezska* 1, 2001, s. 21-32.
- Kolár, Jaroslav: *Český kronikář Marek Bydžovský z Florentýna*. In: *Strahovská knihovna* 12, 13, 1977, s. 17-50.
- Kolár, Jaroslav: *K typologii české historické prózy z období humanismu*, in: *Návraty bez konce. Studie k starší české literatuře*, Brno 1999, s. 195-207 [původně in: *Folia historika Bohemica* 11, 1987, s. 345-364; také německy ve sborníku *Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern I.*, Hg. v. H.-B. Harder, H. Rothe, Köln-Wien 1988, s. 405-425].
- Kolár, Jaroslav: *Mezi kronikářstvím a zábavnou prózou (Třeboňské paměti Vavřince Benedikta Mecera)*, in: *Návraty bez konce. Studie k starší české literatuře*, Brno 1999, s. 256-270 [původně in: *Strahovská knihovna* 4, 1969 (= 1972), s. 111-151].
- Kopecký, Milan: *Český humanismus*, Praha 1988.
- Kopecký, Milan: *Daniel Adam z Veleslavína*, Praha 1962.
- Kopecký, Milan: *K tvorbě dvou humanistických manýristů*, in: *Slavia* 64, 1995, s. 76-81 [Tobiáš Mouřenin z Litomyšle, Bartoloměj Paprocký z Hlohol].
- Kopecký, Milan: *Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova*, Praha 1962.
- Kopecký, Milan: *Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory*, Brno 1979.
- Krejčí, Karel: *Bartoloměj Paprocki z Hlohol a Paprocké Vůle: Život - dílo forma a jazyk*, Praha 1946.
- Krofta, Kamil: *O bratrském dějepisectví*. Praha 1946.
- Kubíková, Anna: *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana*. České Budějovice 2005.
- Linka, Jan (ed.): *Na okraj Kroniky české* (= *Studia Hageciana* 1), Praha 2015.
- Pavličková, Radmila: *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008.
- Polišenský, Josef: *České dějepisectví předbělohorského období a pražská akademie*. In: *AUC-Historia Universitatis Carolinae Pragensis* IV/2, 1963, s.115-138.
- Pražák, E.: *Řehoř Hrubý z Jelení*, Praha 1964.
- Storchová, Lucie: *Dubraviovy Historiae Regni Boemiae libri XXXIII jako historické dílo*. In: *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000, České Budějovice 5.-6.prosince 2000*. České Budějovice 2001, s. 9-33.
- Šedinová, Jiřina: *David Gans: pražský renesanční židovský historik*, Praha 2016.
- Tošnerová, Marie: *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526-1620*, Praha 2010.

2) Edice a překlady textů

1. Zahraniční historiografie

Arménské kroniky od jezera Van. XVI.-XVIII. století, překl. a komentář Petra Košťálové, Červený kostelec 2011 [Výbor 10 arménských kronik arménské komunity z 16.-18. st. ve východní Anatolii. Autoři byli jak učené mniši (vardapeti) z klášterů v okolí Vanského jezera, tak lidoví písmáci. Ve svém celku představuje tento překlad vůbec první převod daných textů ze středověké arménštiny do evropského jazyka.].

Cortés, Hernán: *Dopisy. Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*, Praha 2000.

Díaz del Castillo, Bernal: *Pravdivá historie o dobývání Mexika I-II*, Praha 1980.

Kronika nová o národu tureckém, ed. Jana Kolářová, Olomouc 2013 [Ed. je překl. latinského spisu něm. historika Johanna Löwenklaua (1533-1593). Překl. pořídil český humanista Jan Kocín, vydán Danielelem A. z Veleslavína r. 1594. Kronika zpracovává v I. díle historii Osmanské říše od jejího vzniku do r. 1550. Autor zde vychází z tureckých análů. V II. díle (1550-1592) se Löwenklau opírá o vlastní zkušenosti z pobytu v Orientu. Čeští překladatelé připojili k oběma dílům obsáhlé předmluvy, v nichž poukazují na význam díla pro české prostředí].

Linschoten, Jan Huyghen van: *Itinerario: Cesta a plavba na východ neboli do Portugalských Indií (1579–1592)*, Praha 2019.

Machiavelli, Niccolo: *Florentské letopisy*. Překlad Š. Andreas, Praha 1975.

Nostredame, Jehan: *Životy slavných starých provensálských trubadúrů*, překl. Josef Prokop, Praha 2010 [Knižní rarita z 16. století, která pro velkou část Evropy znovu objevila okcitánské trubadúry. Vyšla v Lyonu v roce 1575 zároveň francouzsky i v italském překladu a jejím autorem byl mladší bratr lékaře a astrologa Michela Nostradama].

Petrarca, Francesco: *Listy velkým i malým tohoto světa. Výbor z korespondence* (Epistolae de rebus familiaribus et Variarum [s přihlédnutím k vydání Le familiarie]; přel. Jaroslav Pokorný, Antonín Rausch, Praha 1974.

Piccolomini, Aeneas Sylvius: *Historie česká*. Překlad I. Vičar, Praha 1911. Nově: *Historia Bohemica-Historie česká*. Ed. a překlad Dana Martínková, A. Hadravová, J. Matl. Praha 1998. Poslední kritická edice *Historia Bohemica*, 3 sv., Köln am Rhein 2005 [1. sv.: historicko-kritické vyd. latinského textu, ed. Josef Hejnic, překl. do němčiny Eugen Udolf; 2. sv.: raně novohornoněmecký překlad z r. 1463 vratislavského městského písaře Petra Eschenloëra, ed. Václav Bok; 3. sv.: první staročeský překlad z r. 1487 kat. kněze Jana Húsky, ed. Jaroslav Kolár].

Vasari, Giorgio: *Životopisy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*, 2 sv., překl. a pozn. Jan Vladislav [ve starším vyd. pod jménem Pavla Preisse], Praha 1977 (2. vyd. Praha 1998) [č. výbor z rozsáhlejšího díla].

Vaz de Camina, Pero: *Dopis králi Manuelovi o nalezení Brazílie*, překl., úv. slovo: Martina Malechová, doslov Simona Binková, Praha 2009 [překlad unikátního svědectví účastníka jedné z objevných plaveb k americkému kontinentu].

České dějepisectví

Bartoš písař: *Knihy o pozdvižení jedněch proti druhým*. In: Fortes rerum Bohemicarum VI. Ed. J. V. Šimák, Praha 1907.

Bartoškova kronika, ed. Petr Zemek, Uherské Hradiště 2004.

Březan, Václav: *Životy posledních Rožmberků I-II*. Ed. J. Pánek. Praha 1985.

Bydžovský z Florentina Marek: *Svět za tří českých králů*. Ed. J. Kolár, Praha 1987.

Čejka, Mirek (ed.): *Historie pravdivá Jana Augusty a Jakuba Bílka*, Středokluky 2018 [Text Historie pochází z r. 1579. Dílo je nedocenitelným dokladem bratrské interní historiografie 16. st., dobové memoárové a věcné literatury i polemického apologeticko-teologického žánru].

Dačický z Heslova, Mikuláš: *Paměti* (výbor), ed. E. Pražák, Praha 1975.

Dačický z Heslova, Mikuláš: *Paměti* (výbor), ed. J. Mikulec, Praha 1996.

Dačický z Heslova, Mikuláš: *Paměti I-IV*. Ed. A. Rezek. Praha 1878-1880.

Dačický z Heslova, Mikuláš: *Prostopravda-Paměti*. Ed. E. Petru-E. Pražák, Praha 1955.

Hájek z Libočan, Václav: *Kronika česká*, ed. Jan Linka, Praha 2013 [Jediné kompletní kri. vyd.]

Hájek z Libočan, Václav: *Kronika česká*, Praha 1541 (2. vydání Praha 1817-23).

Hájek z Libočan, Václav: *Kronika česká. Výbor historického čtení*. Ed. J. Kolár. Praha 1981.

Harant z Polžic a bezdružic, Kryštof: *Putování aneb Cesta z Království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Judské a dále do Egypta a velikého města Kairu*, 2 sv., ed. Hana Bočková a Markéta Melounová, Praha 2017.

Harant z Polžic, Jan Jiří: *Paměti od r. 1624 do r. 1648*. Ed. F. Menčík. Praha 1897.

Kezelius-Bydžovský, Jiří: *Kronika mladoboleslavská*. Ed. Z. Kamper. Mladá Boleslav 1935.

Kuthen ze Šprinsberka, Martin: *Kronika o založení země české a prvních obyvatelích jejích*. Ed. Z. V. Tobolka. Praha 1929.

Ottersdorfu Sixt z: *O pokolení stavu městského léta 1547*. Ed. J. Janáček, Praha 1950.

Paprocký z Hlohol, Bartoloměj: Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle, *Štambuch Slezský. Výběr: Heraldicko-genealogické Předmluvy, Strom z erbův starodávných rodův učiněný*. [Předmluva]: Karel Müller. Opava 2004.

Paprocký z Hlohol, Bartoloměj: *O válce turecké a jiné příběhy. Výběr z Diadochu*. Ed. E. Petruš, Praha 1982.

Paprocký z Hlohol, Bartoloměj: *Zrcadlo Čech a Moravy*, Ed. J. Polišenský, Praha 1941.

Plachý z Třebnice, Šimon: *Paměti Plzeňské*. Ed. J. Strnad, Plzeň 1883.

Poselství ducha: Latinská próza českých humanistů, vybrala, z lat. orig. přel., předmluvu, vysvětl. a ediční pozn. napsala a obr. přil. uspořádala Dana Martínková, Praha 1975 [V č. překl. uvádí výbor ukázky z lat. prozaických prací a listů českých humanistů z l. 1459-1621].

Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů. Překlad: V. Petráčková - A. Šimečková - J. Vogeltanz, Praha 1979.

Rosarius, Adam: *Oratio panegyrica de Boemiae/ Řeč o ožiti Čech* (ed. a překl. s úv. studií v č. a němčině D. Martínková), Praha 2000 [Slavnostní řeč pražského humanisty z r. 1615 o dějinách vzdělanosti v Českých zemích od doby cyrilometodějské do doby Rudolfa II.].

Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Z. V. Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna, komentář, ed. a překl. Pavel Marek, České Budějovice 2009.

Tetzel, Gabriel: *cestovní deník Lva z Rožmitálu a na Blatné 1465-1467*, překl. Lenka Líbalová, Olomouc 2003.

Tůma Přeloučský: *Spis o původu Jednoty bratrské a o chudých lidech*. Ed. V. Sokol. Praha 1947.

z Habemfeldu, Ondřej: *O vojně české*. Ed. E. Tonner, Praha 1867.

z Veleslavína, Adam Daniel: *Kalendář historický* (výbor). Ed. J. Teige, Praha 1920.

Zbav mě mé tesknosti: výbor z české a latinské světské tvorby epochy středověku a renesance, vybral, uspoř. a k vyd. připravil, úvod, pozn. a vysvětlivky naps. Milan Kopecký; čes. překlady latinských skladeb poř. Rudolf Mertlík, Brno 1983.

Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda, ed. a překl. J. Zachová, přeml. Z. Hledíková, Pardubice 1997.

D/ STOLETÍ 17. a 18.

1) Přehledy

1. Zahraniční historiografie

Black, John Bennet: *The Art of History. A Study of Four Great Historians of the Eighteenth Century*, New York 1965.

Dlouhý, Jindřich: *M. V. Lomonosov*, Praha 1968.

Dohnálková, Hana: *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006.

Fischer, Josef Ludvík: *Saint-Simon a August Comte: příspěvek k dějinám sociologického racionalismu*, Praha 1925.

Goethe, Johann Wolfgang: *Winckelmann. Sběratel: texty o umění a jeho vnímání*; přeložili, úvody a poznámkami opatřili Štěpán Böswart a Martin C. Putna, Praha 2005.

Grassl, Hans: *Nástup romantismu. Přínos Bavorska k německým duchovním dějinám v období 1765-1785*, Brno 2010 [orig. 1968; o vzájemném působení různých německých a zčásti též francouzských myšlenkových proudů].

Hamada, Milan: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*, Bratislava 1995 [o dějepisectví a intelektuálech v Horních Uhrách 16. až 19. st.].

Holzbachová, Ivana: *Obráz českých dějin u Voltaira*, in: Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity (B) 47, 1998, č. 45, s. 33-36.

Křivský, Petr: *Saint-Simon, svědek a kritik Francouzské buržoazní revoluce*, in: Časopis Matice moravské 109, 1990, č. 1, s. 123-136.

Lenderová, Milena: *Casimir Freschot: zpráva o vídeňské dvoře (Videň a habsburská říše očima francouzského benediktina)*, In: Opera Historica. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 5, 1996, s. 293-307.

M. V. Lomonosov 1711-1986: Slavnostní zasedání a vědecká konference, Praha 18.11.1986, vyd. Jaroslav Purš, Praha 1987.

Matej Bel, slovenský geograf, ed. Ján Drdoš; úv. studie Ján Tibenský; Ukázky z díla přel. G. Sedlák a J. Sopko, Bratislava 1984.

Matej Bel. Doba – život – dielo, ed. Ján Tibenský, Bratislava 1987.

Minář, Jaroslav: *Voltaire v naší společnosti a literatuře*, Praha 1964.

Munzar, Jiří: *Herder v Čechách*. In: Dějiny kultury a civilizace Západu v 19. století, Brno 2002, s. 44-51.

Orieux, Jean: *Voltaire I., II.*, překl. Zdeněk Schnuta, Praha 1979.

Polišenský, Josef: *Casanova a jeho svět*, Praha 1997.

Rokyta, Hugo: *J. J. Winckelmann a Čechy*, Praha 1988.

Sobotka, Milan: *Dějiny novověké filosofie od Descarta po Hegela*, Praha 1994.

Sobotka, Milan: *Německá klasická filosofie*, Praha 1992 [skripta].

Sobotka, Milan: *Studie k německé klasické filosofii*, Praha 2001.

Tibenský, Ján: *Matej Bel: život a dielo: najslávnejší a najdokonalejší polyhistor, rodák očovský*, Bratislava 1984 [bez poznámkového aparátu].

Tibenský, Ján: *Slovenská historiografia v období počiatkov slovenského národného obrozenia (1780–1830)*, in: Historický časopis 28, 1980, č. 4, s. 531–553.

Váňa, Jan: *Knihy a lidé: studie literární, sociální a politické*, Praha 1920 [Edmund Burke aj.].

Veselý, Jindřich: *Studie z francouzského osvícenství: román a rozum. Montesquieu, Voltaire, Diderot, Jean-Jacques Rousseau a jeho doba*, Praha 2003.

Vyvíjalová, Mária: *Matej Bel a idea občianskej spoločnosti*, Martin 2001.

Zouhar, Jakub: *Církevní dějiny Noëla Alexandra OP v kontextu evropské církevní historiografie na přelomu 17. a 18. století*, in: AUC – Historia Universitatis Carolinae Pragensis 49, 2009, Fasc. 1-2, s. 15–42 [obsahuje širší výčet církevních dějin publikovaných v Evropě raného novověku].

Zouhar, Jakub: *De re diplomatica libri sex by Jean Mabillon in Outline*, in: Listy filologické 133, 2010, č. 3-4, s. 357-388.

2. České dějepisectví

Bobková-Valentová Kateřina – Kašpárková, Jarmila (eds.), *Historiam scribere: řádová historiografie raného novověku*, sv. 2: Biografický slovník, Praha-Olomouc 2018 [2019].

Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách. Sborník z konference Památníku národního písemnictví, Praha 1992.

Brandl, Vincenc: *Život Josefa Dobrovského*, Brno 1883 (přetisk 2003) [dosud nejpodrobnější vyličení D. života].

Dierna, Giuseppe: *Trpné snášení údělu jakožto svatost: Život Albrechta Chanovského (1680) v podání Jana Tannera*, in: Literární archiv 27, 1994, s. 117-157.

Ferstl, Roman: *Vliv Hájkovy kroniky na dílo Jana Floriana Hammerschmieda*, In: Marginalia Historica 2, 1998, s. 99-114.

Fiala, Jiří - Nováková, Martina: *Moravský osvícenec J. V. Monse (1733-1793)*. Olomouc 2003.

Hanuš Josef: *Mikuláš Adaukt Voigt: český buditel a historik*, Praha 1910.

Hanuš, Josef: *Bohuslava Balbína Bohemia Docta*, in: Český časopis historický 12, 1906, s. 133-148, 298-311, 407-426.

Hanuš, Josef: *František Faustin Procházka: český buditel a literární historik*, Praha 1915.

Hanuš, Josef: *Národní museum a naše obrození*, 2 sv., Praha 1921-1923 [základní dílo].

Hanuš, Josef: *Počátky kritického dějepytu v Čechách*, in: Český časopis historický 15, 1909, s. 277-302, 425-463.

Hanzal, Josef: *Od baroka k romantismu*, Praha 1987 [příslušné pasáže].

Haubelt, Josef: *Dějepisectví Gelasia Dobnera*, Praha 1979.

Hobzek, Josef: *České dějepisectví doby barokní a osvícenské*, Praha 1941.

Johanides, Josef: *František Martin Pelcl*, Praha 1981.

Josef Dobrovský - Fundator studiorum slavieorum: příspěvky z mezinárodní vědecké konference v Praze 10.-13. června 2003, ed. Vladimír Vavřínek, Hana Gladkova, Karolína Skwarska, Praha 2004 [zvl. s. 143-240].

Josef Dobrovský 1753-1953: Sborník studií k 200. výročí narození, ed. Julius Dolanský, Bohuslav Havránek, Praha 1953 [zvl. studie B. Ryby, O. Králíka, V. Vojtíška, F. M. Bartoše; Králíkova studie *J. Dobrovský a G. Dobner* otisknuta in: Osvobozená slova, Praha 1995, s. 95-147].

Kazbunda, Karel: *Stolice dějin na pražské universitě I. [1746-1848]*, Praha 1964.

- Keenan, Edward L.: *Josef Dobrovský and the origins of the Igor' Tale*, Cambridge Mass. 2003.
- Kraus, Arnošt: *Husitství v literatuře, zejména německé*, sv. 2 (v literatuře barokní a osvícenské), Praha 1918.
- Kraus, Arnošt: *Pražské časopisy 1770-1774 a české probuzení*, Praha 1909.
- Kristen, Zdeněk: *Studium historie na vysokém učení v Olomouci do r. 1855*, In: Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci. Historie III., Praha 1956, s. 5-42.
- Krofta, Kamil: *František Pubička, předchůdce Palackého v zemském dějepisectví českém*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností 51-53, 1943-1945, s. 1-24.
- Kučera, Jan P. – Rak, Jiří: *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, překl. ukázek M. Svatoš, H. Businská, Praha 1983 [zde i bohatá starší literatura].
- Kudělka, Milan: *Spor Gelasia Dobnera o Hájkovu kroniku*, Praha 1964.
- Kutnar, František: *Mikuláš Adaukt Voigt, profil historika a vlastence*, VČASV 1970 [autor se kriticky vymezuje k práci J. Strakoše].
- Kutnar, František: *Obrozené vlastenectví a nacionalismus. Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozené*, k vyd. přípr. Martin Kučera, Praha 2003 [text z r. 1940 uveřejněný až nyní; jedná se hl. o sledování vztahu k češství a národnosti u historiků 18. st. z č. zemí].
- Machovec, Milan: *Josef Dobrovský*, Praha 1964 (uprav. a rozšíř. vyd. 2004).
- Malura, Jan: *Písňe pobělohorských exulantů*, Praha 2010 [Kn. je I. uceleným pohledem na písňovou poezii č. pobělohorských exulantů].
- Mařa, Petr: *Nejstarší české a moravské deníky*, in: Folia historica Bohemica 18, 1997, s. 99-120.
- Mikuláš Adaukt Voigt: zakladatel české vědecké numismatiky*. Sympozium k 250. výročí narození M. A. Voigta, úvod Jiří Sejbal, Brno 1988.
- Morávek, Jan: *Schmidl, Balbín a Ware. Příspěvek k jezuitské historiografii v Čechách*, in: Český časopis historický 19, 1913, s. 57-70, 193-204, 290-300.
- Němček, J.: *Zpěvy XVII. a XVIII. století*, Praha 1956.
- Polišenský, Josef – Illingová, Ella: *Jan Jeník z Bratřic*, Praha 1989.
- Skřivánek, Milan: *K osvícenskému pojetí a výuce dějepisu ve světle rukopisů piaristické koleje v Litomyšli*, Olomouc 2009 [léta 1790-1848].
- Slavík, Bedřich: *Od Dobnera k Dobrovskému*, Praha 1975.
- Smyčka, Václav: *Objevení dějin. Dějepisectví, fikce a historický čas na přelomu 18. a 19. století*, Praha 2021.
- Sobotková, Marie: *Ohlas válečných událostí 2. poloviny 17. století v zápiscích Mikuláše Františka Kerneria*. In: Studia Moravica 3. Sborník historiografických, filologických a uměnovědných příspěvků přednesených na vědecké konferenci Mars Moravicus - Neklidná léta Moravy. Olomouc 2005, s. 185-195.
- Strakoš, Jan: *Počátky obrozeného historismu v pražských časopisech a Mikuláš Adaukt Voigt. Příspěvek k historii protiosvícenské reakce v národním obrození*, Praha 1929.
- Táborský, Josef: *Reformní katolík Josef Dobrovský*, Brno 2007.
- Tošnerová Marie - Květová Miroslava: *Paměť měst. Narativní prameny k dějinám Prahy, Českých Budějovic a Litoměřic do roku 1800*, Praha 2020.
- Vídeňský podíl na počátcích českého národního obrození. J. V. Zlobický (1743-1810) a současníci: život, dílo, korespondence* = Wiener Anteil an den Anfängen der tschechischen nationalen Erneuerung, edd. Josef Vintr, Jana Pleskalová, Praha 2004.
- Volf, Josef: *Příspěvky k životu a dílu Josefa Dobrovského I, 2*, Praha 1934-35 [soubory dříve publikovaných

statí s rejstříkem].

Zouhar, Jakub: *Die Komotauer Chronik des Bürgers Johann Joseph Urtika (1710–1784). Ein Beitrag zur frühneuzeitlichen deutschsprachigen Geschichtsschreibung in den böhmischen Ländern*, Červený Kostelec 2016.

Zouhar, Jakub: *František Pubička S.I. (1722–1807): barokní historik ve století rozumu*, Červený Kostelec 2014.

Zouhar, Jakub: *Přehled dějepisectví dominikánského řádu v Čechách a na Moravě v 16.-18.*, In: Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5. 6. 2003, ed. Ivana Čornejová, Praha 2003, s. 267-291.

Zouhar, Jakub: *Přehled dějepisectví dominikánského řádu v Čechách a na Moravě v 16.-18. století II. (Addenda et Corrigenda)*, In: Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007, ed. Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Valentová, Praha 2008, s. 165-188.

Zouhar, Jakub: *Přehled dějepisectví dominikánského řádu v Čechách a na Moravě v 16. - 18. století III.*, Folia Historica Bohemica 29, 2014, č. 2, s. 409–421.

2) Edice a překlady textů (pouze české, příp. slovenské překlady)

1. Zahraniční historiografie

Bel, Matěj: *Bratislava Mateje Bela*, slovenský překl. J. Dubovský – A. Lefíková – M. Novacká – J. Pavelek, Bratislava 1984 [výbor z jeho díla Notitia Hungariae Novae Historico Geographica I.-IV., 1735-42].

Bel, Matěj: *O osudoch zemepisu od najstarších čias*, faksimile a slovenský překl. M. Novacká, Martin 1984.

Bel, Matěj: *Turčianská stolica*, slovenský překl. J. Sopko, Martin 1989 [výbor z jeho díla Notitia Hungariae Novae Historico Geographica I.-IV., 1735-42].

Bossuet, Jacques Bénigne: *Rozmluva o dějinách všeobecných*, Praha 1893.

Burke, Edmund: *O vkuse, vznešenom a krásnom: filozofické skúmanie o pôvode našich ideí vznešeného a krásného*, překl. Mária Wiegelová-Molnárová, Bratislava 1981.

Burke, Edmund: *Úvahy o revoluci ve Francii*, překl. Jana Ogrocká a Jiří Ogrocký, Brno 1997.

Casanova, Giacomo: *Historie mého útěku z vězení Republiky benátské, zvaného Olověné kobky*, z franc. orig. přel. Miroslav Drápal; doslov Josef Polišínský, Praha 1998.

Casanova, Giacomo: *Historie mého života* (výbor z pamětí literárních a odborných prací a z korespondence), Praha 1968; jiné vyd. *Paměti, Díl I*, překl., z franc a úprava A. Bastlová, Vyškov 1993; *Paměti*, z franc. orig. převyprávěla Hana Primusová, Praha 2007. Slov. překl. *Pamäti*, 10 dílů, z něm. orig. přel. Jozef Bžoch, Eva Rosenbaumová a Irena Bročková, at al., Bratislava 1969-71, 2. vyd. 1989-1991.

Casanova, Giacomo: *Trochu jiný Casanova*, z italských orig. sestavil a přel. Josef Hajný, Praha 2004 [výbor z jeho prací].

Čelebi, Evliya: *Kniha ciest. Cesty po Slovensku*, ed. a překl. do slovenštiny V. Kopčan, Bratislava 1978 [Cestopis tureckého diplomata 17. st., zcela smyšlený popis mj. českých zemí i dnešního Slovenska].

Duclos, Charles Pinot: *Tajné zprávy z dob Ludvíka XIV. a Ludvíka XV.* (= Kniha kuriosit 2), překl. z fr., Praha 1913.

Gibbon, Edward: *Úpadek a pád římské říše. Výbor*, překl. Adolf Felix, vybral Jiří Klabouch, doslov Josef

Polišenský, Praha 1983 (přetisk 2005). Slovenský výbor: *Úpadok a zánik Rímskej ríše*, prekl. Viktor Krupa, Bratislava 1983 (2. vyd. ve 2 sv. 1988).

Herder, Johann Gottfried: *Listy na podporu humanity*, prekl. Jan Binder, vybral a doslov Antonín Pešek, Praha 2003.

Herder, Johann Gottfried: *Uměním k lidskosti: úvahy o jazyce a literatuře*, prekl. Jan Binder, Praha 2006.

Herder, Johann Gottfried: *Vývoj k lidskosti*, prekl. Jan Patočka, Praha 1941.

Klímová, Eva – Catalano, Alessandro – Hojda, Zdeněk (ed.): *Historie života Albrechta z Valdštejna vévody Frýdlantského od hraběte Gualda Priorata*, Praha 2016.

Lomonosov, Michal V.: *Vybrané spisy*, Praha 1955.

Magin, Ján Baltazár: *Obrana slávnej župy trenčianskej a mesta tohože mena*. [Ed.]: Sedlák, Vincent. [Z lat. prel.]: Sedlák, Gašpar. [Apológia Jána B. Magina v kontexte slovenských národných obrán, s. 11-30]: Tibenský, Ján. Martin 2002.

Malečková, Jitka – Kučera, Petr: *Z Istanbulu až na konec světa. Osmanské cestopisy z přelomu 19. a 20. století*, Praha 2019.

Montesquieu, Charles: *O veľkosti Rimanov i ich úpadku: Disertácia o náboženskej politike Rimanov*, prekl. Štefan Janšák, Liptovský Mikuláš 1942.

Montesquieu, Charles: *Pravdivá historie*, prekl. Karel Šafař, Praha 1983 [filosofická povídka].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VII. – Turci v Uhorsku I., II., ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2005 [l. 1526-17. st.]; 2006 [l. 1606-1711].

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VIII. – Nový pohľad na svet, ed. Pavel Dvořák, Bratislava 2007 [doba osvícenství].

Rabovali Turci... Výber z kronik a listov zo 16. a 17. storočia, ed. P. Horváth, Bratislava 1972.

Retz, P. de Gondi (kardinál): *Paměti*, prekl. Josef Kostohryz [neuveden], Praha 1973.

Saint-Simon, Louis: *Paměti*, Praha 1959.

Sévigné, M. de Rabutin Chantal de: *Rozhovory na dálku. Výbor z dopisů*, ed. a prekl. A. Hartmanová, Praha 1977.

Swift, Jonathan: *Zakletý duch. Výbor z invektiv, pamfletů, dopisů, deníků a bagatel*, ed. a prekl. A. Skoumal, Praha 1967.

Šimon Polský: *Putování 1608-1618. Cestopis a kroniky arménské poutníka*, Praha 2016 [arménská kronika o východní Evropě a Osmanské říši].

Vico, Giambattista: *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*, prekl. Martin Quotidian, Praha 1991.

Voltaire: *Karel XII., král švédský, I., II.*, prekl. Václav Líba, Praha 1925-26.

Voltaire: *Myslitel a bojovník*, díl 1. (Filosofie náboženství), díl 2. (Církev, stát a právo), Praha 1957.

Voltaire: *Vláda Karola XII.: storočie Ludovíta XIV.*, Bratislava 1988 [nejvýznamnější V. historické dílo].

Voltaire: *Výbor z díla*, prekl. Hana Horská, Praha 1978 (2. vyd. 1989).

Voltaire: *Zaira; Verše; Výbor prací dějepisných; Korespondence*, prekl. Vlasta Miškovská, Jindřich Pokorný, Miroslav Pravda, Praha 1974 [z dějepisných prací ukázky z: Století Ludvíka XIV., Esej o mravech a duch národů].

Winckelmann, Johann Joachim: *Dějiny umění starověku: soubor statí*, vyb. a prekl. Jiří Stromšík, Praha 1986.

Z politických spisů Fridricha II. Velikého, krále pruského (Antimachiavelli neboli Vyvrácení Machiavelliho

Vladaře; Politická závěť z r. 1752; Předmluva k „Dějinám mé doby“), ed. a překl. J. Mertl, Praha 1940.

2. České dějepisectví

Balbín, Bohuslav: *Bohuslava Balbína Staré pověsti třeboňské* [vydal pro své přátele a známé k Novému roku 1935 František Navrátil], Třeboň 1935, [spr. 1934].

Balbín, Bohuslav: *Ctihodný P. Martin Středa: stat' z roku 1682* [přeložil z latiny a pozn. s dodatkem opatřil Karel Otýpka], Brno 1942.

Balbín, Bohuslav: *Krásy a bohatství české země: Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého*; [Výbor uspoř. a z lat. přel. Helena Businská; úv. stat' Zdeňka Tichá], Praha 1986.

Balbín, Bohuslav: *Pamětní nápis Bernardu Ignácovi z Martinic: výběr textů*; k vyd. připravil, vybral a z lat. přel. Josef Hejnic; Praha 1988.

Balbín, Bohuslav: *Rozprava krátká, ale pravdivá: obrana* [s přihlédnutím k vydáním z roku 1869 a 1923 z latiny přeložil, vysvětlivky, doslov a ediční poznámku napsal Milan Kopecký], Brno 1997.

Balbín, Bohuslav: *Verisimilia humaniorum disciplinarum = Nástin humanitních disciplín*, překl. Bohumil Ryba, Praha 1969 [1970], nově a především s edicí pod názvem *Rukověť humanitních disciplín*, ed. a překl. Olga Spěváková, Praha 2006 [2008; kritická edice, komentář a český překlad].

Balbín, Bohuslav: *Život svatého Jana Nepomuckého, pražského chrámu metropolitního u sv. Víta kanovníka, kněze a mučedníka* [z lat. přeložil P. Alfons Sauer, překl. dokonč. Antonín Ludvík Stříž; vyzd. Karel Schwetz], Stará Říše na Moravě 1914.

Beckovský, Jan František: *Poselkyně starých příběhů českých*, Praha 1700 [do r. 1526], II. kniha, ed. Antonín Rezek, sv. 1-3, Praha 1879-1880 [léta 1526-1715].

Bridel, Bedřich: *Život sv. Ivana*, ed. Josef Vašica, Praha 1936.

Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století, ed. Simona Binková – Josef Polišenský, Praha 1989.

České baroko, ed. Zdeněk Kalista, Praha 1941 [uk. např. z J. Crugeria].

Dlasek, Josef: *Paměti*, ed. František Kutnar, Praha 1941.

Dobrovský, Josef: *Cyril a Metod, apoštolové slovanští*, ed. a poznámkami opatřil Josef Vajs, Praha 1948.

Dobrovský, Josef: *Fragmentum Pragense Euangelii S. Marci vulgo autographi*; K vyd. připravil, předml., pozn. a faksimilem pův. rukopisu opatř. Bohumil Ryba, Praha 1953.

Dobrovský, Josef: *Jos. Dobrovského Kritická rozprava o Legendě Prokopské* [Kritischer Versuch, die Geschichte des böhmischen heiligen Abtes Prokop von späteren Erdichtungen zu reinigen]: Ke stému výročí jeho úmrtí z pozůstalých rukopisů vydáno péčí České akademie věd a umění [Předm. napsal Fr. Pastnek; pozn. historikovy: Josef Pekař], Praha 1929.

Dobrovský, Josef: *Literární a prozodická bohemika*. K vyd. přípr., komentářem a jmenným rejstříkem opatřil a ediční pozn. naps. Miroslav Heřman; doslov: Karel Horálek, Praha 1974 [časopisecké studie, recenze, stati a kritiky, týkající se literárních a prozodických otázek bohemistických. I. odd: kritické a editorské připomínky k různým edicím děl č. lit. z l. 1779-1828; II. oddíl přísp. k otázkám č. prozodie z l. 1795 a 1798. III. oddíl: drobnější recenze a polemické připomínky k soudobé literatuře beletristické a naukové z l. 1803-1827; IV. oddíl zahrnuje biografie a nekrology z l. 1795-1809].

Felbinger, Johan Nepomuk: *Kronika Mariánských Lázní 1786–1855 / Chronik des Kurortes Marienbad 1786–1855*, Mariánské Lázně 2009.

Felíř, František Václav: *Letopis 1723–1756*, Praha 2010 [Rkp. dochovaný letopis F. V. Felíře, měšťana a úředníka Starého Města pražského, je nejrozsáhlejším popisem života a událostí v Praze z 1. pol. 18. st.].

Jeník z Bratřic, Jan: *Písň starodávné lidu obecného českého, namnoze nezbedné a pohoršlivé*, ed. Zdeněk Mězl, Praha 1998 (2. vyd.); bez censure v úplnosti pod názvem *Když jsem šel okolo vrat*, Praha 2009 [písň z nejmladšího Jeníkova souboru (1838), doplněné v dodatcích písněmi z let 1810 a 1832 + ed. pozn. (s rozsáhlými poznámkami k rukopisným verzím i dosavadním edicím), rejstřík].

Jeník z Bratřic, Jan: *Z mých pamětí*, vybral a upravil Josef Polišenský, doslov Miloslav Novotný, Praha 1947.

Kilián, Jan: *Mělnická kronika Jana Josefa Albrechta ze sklonku baroka*, Mělník 2009.

Kniha o bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik 17. století. Ed. J. Polišenský, Praha 1948.

Komenský, Jan Amos: *Historia profana; Historia o těžkých protivenstvích; Historia persecutionum*. Opera Omnia 9/I, ed. Věra Petráčková, Martin Steiner et al., Praha 1989 [kritická edice bez překladu; úv. studie Čapková, Dagmar: *Pojetí dějin v díle J. A. Komenského*, s. 7-22].

Komenský, Jan Amos: *Historie o těžkých protivenstvích církve české*, ed. František Šimek a Miroslav Kaňák, Praha 1952.

Komenský, Jan Amos: *Stručná historie církve slovanské*, překl., pozn. a úvod Josef Hendrich, Praha 1941.

Kořínek, Jan: *Staré paměti kutnohorské 1675*, [ediční příprava, komentář, vysvětlivky a rejstříky Alexandr Stich a Radek Lunga], Praha 2000.

Kroniky válečných dob (m.j. Lamentací země moravské, paměti prostějovské, paměti Kocmánkovy, paměti Harantovy). Ed. Z. Tichá. Praha 1975.

Matlas, Pavel (ed.): *Z poddaného šlechticem. Rodinné paměti Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova (1604–1737)*, Praha 2016.

Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století. Filip Ignác Dremsa & Antonín Štěpán. Ed. Lenka Martínková. Pelhřimov 2005.

Paměti roudnických měšťanů z 18. století. Brodští a Jílkové, edd. Petr Kopicčka – Oldřich Kotyza, Litoměřice-Praha 2009.

Pelcl, František Martin: *Paměti*, ed. J. Pán, Praha 1931 (2. vyd. 1967).

Piter, Bonaventura: *Krátká kronika staré Plzně*, překl. M. Šváb, Plzeň 1988.

Prutký, Remedius: *O Egyptě, Arábii, Palestině a Galileji, Part I.*, ed., překl. a úvod Josef Förster, Praha 2009 [paralelní latinsko-českou edici části I. dílu obsáhlého Itineraria františkánského misionáře R. Prutkého 1713–70, které je podle soudu Zdeňka Kalisty č. nejvýznamnějším cestopisným dílem 18. st.].

Skála ze Zhoře, Pavel: *Historie česká*, ed. Josef Janáček, Praha 1984.

Slavata z Chlumu, Vilém: *Děje království uherského za panování Ferdinanda I*. Svazek I, Od Léta 1526-1546...; Z rukopisu Jindřichohradeckého vydal Josef Jireček., Vídeň 1857.

Slavata z Chlumu, Vilém: *Paměti I, II.*, ed. Josef Jireček, Praha 1866-1868.

Slavata z Chlumu, Vilém: *Přehled náboženských dějin českých*, Ed. H. Opočenský, Praha 1912.

Slavata z Chlumu, Vilém: *Zápisky Viléma Slavaty z let 1601-1603*, ed. Antonín Rezek, Praha 1887.

Sobková z Kornic, provdaná ze Spens-Boden, Gabriela: *Deníkové rodinné záznamy (1785–1808)*, eds. Veronika Čapská – Veronika Marková, Praha 2010.

Stránský, Pavel: *Český stát + Okřik*, překl. Bohumil Ryba, Praha 1953.

Valdštejna, Adam ml. z: *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, ed. Marie Koldinská – Petr Mařa, Praha 1997.

Vavák, František, J.: *Paměti z let 1770-1816*, kn. I.-V., ed. Jindřich Skopec, Praha 1907-1936; kn. VI.-VII. [l. 1810-16 pod názvem *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře Milčického z let 1770-1816*], ed. Stanislava Jonášová-Hájková, z pozůstalosti, Praha 2009 + *Odkaz rychtáře Vaváka: Příspěvky k životopisu velkého písmáka*, ed. Martin Kučera, Praha 2018.

Z legend českého baroka, vybral Zdeněk Kalista, Olomouc 1934.

Žena krásná náramně: soubor svatojánských kázání a jiných spisů z doby opata Václava Vejmluvy, připravil, úvodem, doslovem a poznámkami opatřil kolektiv pod vedením Milana Kopeckého, Žďár nad Sázavou 1998.